

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922: 21
SOCIALDEPARTEMENTET

OM RÖSTSAMMANRÄKNING

VID KOMMUNALA VAL ENLIGT LAGARNA DEN 9 JUNI 1922

P. M.

UTARBETAD INOM SOCIALDEPARTEMENTET

AV

ERNST V. HEIDENSTAM

S T O C K H O L M

1 9 2 2

Statens offentliga utredningar 1922.

Kronologisk förteckning.

Januari—Mars.

Återfinnes å omslagen till utredningarna 1—17.

April—Juli.

1. Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. Av E. v. Heidenstam. Norstedt. 20 s. **Ju.**
2. Byggnadsarbetarsakkunnigas betänkande. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen. Av B. Nyström. Norstedt. 208 s. **S.**
3. Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april 1922 med förslag till taxebändring samt den 5 maj 1922 med yttrande över tull- och traktatkommitténs utlåtande m. m. Sv. Tr.-aktieb. 22 s. **K.**
4. Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. Kungl. Byggnadsstyrelsens meddelande n:r 1. Marcus. 13 s. **K.**
5. Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation inom de till Kristianstads och Malmöhus län hörande delarna av Lunds stift. Hægström. 392 s. **E.**
6. Tillägg till betänkande med förslag beträffande förrädsverksamheten vid marinen. Tullberg. vj, 92 s. **Fö.**
7. Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. Hægström. 95 s. **Jo.**
8. Utredning angående statsunderstöd för idrottens främjande. Tullberg. vj, 124 s. 1 kart. **E.**
9. Patentlagstiftningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. Marcus. 54 s. **H.**
10. Om lappskattelandsinstitutet och dess historiska utveckling. Av Åke Holmbäck. Almqvist & Wiksell. 95 s. **S.**
- 11—12. Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård samt organisation av kulturminnesvården. 1. Historik, memorial ang. minnesvårdens nuvarande ståndpunkt, utländsk lagstiftning samt bilagor. viij, 483 s. 3 kart. 2. Förslag och motiv. xxiiij, 197 s. Centraltr. **E.**
13. Högskolornas lönerogleringskommittés betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. Hægström. 193 s. **E.**
14. Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. Av bränslekommissionen utgiven berättelse över dess verksamhet åren 1917—1921. Marcus. 353 s. **H.**
15. Statistiksakkunnigas betänkande. 1. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken samt åstadkommande av en permanent kontroll över det statistiska arbetet m. m. Beckman. viij, 367 s. **Fi.**
16. Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. Marcus. 317 s. **Jo.**
17. Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet. Lund, Berling. 268 s. **E.**
18. Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919—1920. Av L. Nannesson. Meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen n:r 240 (N:r 6 1922) Norstedt. vj, 125 s. **Jo.**
19. Betänkande med förslag angående arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. Tullberg. iv 29 s. **Ju.**
20. Mellanhandssakkunniges betänkande ang. olägenheterna vid mellanhandssystemet inom livsmedelshandeln. Eklund. 272 s. **Jo.**
21. Om röstsammanräkning vid kommunala val enligt lagarna den 9 juni 1922. Av E. v. Heidenstam. Beckman. (4), 51 s. **S.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = Jordbruksdepartementet. Från den 1 april, då kungörelsen den 3 februari 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) trädde i kraft, utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

OM RÖSTSAMMANRÄKNING

VID KOMMUNALA VAL ENLIGT LAGARNA

DEN 9 JUNI 1922

P. M.

UTARBETAD INOM SOCIALDEPARTEMENTET

AV

ERNST V. HEIDENSTAM

STOCKHOLM 1922
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[631 22]

OM RÖSTAMMÄRKNING

VID KOMMUNALA VAL TILLIST HÄLSÄN

DET 1 JUNI 1922

P. M.

REGERINGEN I HÄLSÄN

FRIST 1 JUNI 1922

INNEHÅLL.

	Sid.
Första avdelningen	1.
Allmänna grunder.....	1.
Val av ordinarie ledamöter.....	1.
Val av ersättare.....	19.
Platsfördelning mellan partier, vilka framfört gemensamma kandidater	23.
Andra avdelningen	28.
Den nya valmetoden i praktisk tillämpning	28.
Inledning	28.
Val av landstingsmän	30.
Val av suppleant för landstingsman	39.
Val av stadsfullmäktige	41.
Val av efterträdare för stadsfullmäktig	45.
Val av kommunalfullmäktige	46.
Val av efterträdare för kommunalfullmäktig.....	51.

Förkortningar: F. K. L. = förordning om kommunalstyrelse på landet,

 F. K. S. = » » » i stad,

 F. Ldt = » » landsting,

INDEX

CONTENTS

First Division

- 1. General Principles
- 2. The Nature of the Problem
- 3. The Scope of the Inquiry

Second Division

- 1. The Nature of the Problem
- 2. The Scope of the Inquiry
- 3. The Method of Investigation
- 4. The Results of the Investigation
- 5. The Conclusions of the Investigation
- 6. The Significance of the Results
- 7. The Limitations of the Study
- 8. The Future of the Field

Third Division

- 1. The Nature of the Problem
- 2. The Scope of the Inquiry
- 3. The Method of Investigation
- 4. The Results of the Investigation
- 5. The Conclusions of the Investigation
- 6. The Significance of the Results
- 7. The Limitations of the Study
- 8. The Future of the Field

OM RÖSTSAMMANRÄKNING

VID KOMMUNALA VAL

FÖRSTA AVDELNINGEN.

Allmänna grunder.

A. Val av ordinarie ledamöter.

1. Genom lagarna den 9 juni 1922 (Sv. förf.-saml. nr 240—243) har *Inledning.* fastställts, att den sammanräkningsmetod för val till andra kammaren, som antogs 1921, skall gälla även vid val till landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige. Detta innebär i huvudsak, att beträffande dessa val följande ändringar vidtagits i förutvarande bestämmelser: alla valsedlar skola vara partibetecknade; absolut rangordning gäller mellan en valsedels alla namn; kandidatnamnens ordnande inom partierna — vad man gemenligen kallar platstillsättningen inom partierna — sker efter nya grunder. Däremot försiggår platsfördelningen mellan partierna på samma sätt som hittills, likasom i huvudsak även ersättarevalen. Själva *den yttre formen* för röstsammanräkningen är således oförändrad: först ordnas kandidatnamnen inom varje parti efter en viss regel, därefter fördelas på samma sätt som förut valkretsens platser, en efter en, mellan valkretsens olika partier, och för varje gång ett parti erhåller en plats, besättes den omedelbart med den kandidat, vars namn då står främst i den inom partiet bestämda ordningsföljden.

2. Det egentligen nya i de nu antagna bestämmelserna är alltså det nya beräkningssättet för platstillsättningen inom partierna; partibeteckning och rangordning mellan en valsedels namn äro ju gamla bekanta, fast de nu framträda i något olika former. Härigenom och genom de i fråga om platstillsättningen vidtagna förändringarna bygger vår valmetod numera på en enda fullt genomförd princip: d'Hondt-Phragmén's regel; efter denna fördelas det antal platser, ett val avser, mellan de vid valet uppträdande partierna; efter denna fördelas det antal platser, ett parti erhållit, mellan de väljaregrupper varav partiet består. Som bekant föreskriver sagda regel att platserna utdelas på grund av vissa jämförelsetal. Så länge ett parti, resp. en grupp, ännu icke erhållit någon plats, är

partiets, resp. gruppens, rösttal även jämförelsetal; när ett parti, resp. en grupp, fått en eller flera platser, erhålles jämförelsetalet genom att dela rösttalet med det tal, som motsvarar erhållna antalet platser + 1, eller mera generellt uttryckt, med det tal som motsvarar erhållna platsmängden + 1. Hava partier resp. grupper gemensamt tillsatt en plats, *uppdelas* vid beräkningen denna plats mellan dessa partier resp. grupper. Då inom samma parti de olika väljaregrupperna i regel framföra gemensamma kandidater, kommer alltså platstillsättningen inom ett parti att i regel grunda sig på *platsdelar*, som påföras de olika grupperna.

3. Då de nya lagtexterna i de särskilda kommunalförordningarna givetvis hava alldeles samma avfattning i vad de röra den nya valmetoden, har vid metodbeskrivningen i denna avdelning för enkelhetens skull hänvisats till F. K. L., om någon viss § behövt återopas, eljest till »lagtexterna». I fråga om de blanketter och protokollsformulär, som i det följande omnämnas, hänvisas till kungörelserna den 15 juni 1922 (nr 364—366).

Terminologi.

4. Innan vi gå vidare, torde böra framhållas, att i de förenämnda lagtexterna dels vissa nya benämningar införts, dels åt vissa från förut gällande lagar hämtade måst givas en något ändrad betydelse. Det senare är bland annat fallet med benämningen »grupp». Hittills har därmed förståtts samtliga valsedlar, som hava samma partibeteckning, resp. sakna sådan. I de nya lagtexterna åter har denna benämning ersatts med den hävdvunna beteckningen *parti* och med *grupp* menas en samling valsedlar, tillhörande samma parti och efter vissa regler sammanförda till en tillfällig enhet, som ofta icke äger bestånd längre än under den sammanräkning, för vilken den tillkommit. I regel bildas vid varje sammanräkning åtskilliga nya grupper genom upplösning av någon förut bildad, men det händer också, att alla grupper oförändrade övergå från en sammanräkning till en annan, och även att en grupp, som bildats i första sammanräkningen, äger bestånd alla sammanräkningarna igenom. Detta bildande och ombildande av valsedelgrupper är ett av de viktigaste momenten vid beräkningarna för platstillsättningen och måste noga bemärkas.

5. Med ett namns »rösttal» avsågs i förut gällande bestämmelser det enligt fastställda grunder beräknade tal, som anger, i vad mån namnet har rätt till visst ordningsrum; i de nya texterna benämnes ett på motsvarande sätt uträknat tal namnets *jämförelsetal* vid viss sammanräkning, och med namnets *rösttal* förstås numera summan av alla de röster, som vid viss sammanräkning gälla för namnet ifråga.

6. I förutvarande metodbestämmelser säges, att namn tilldelas »rum i ordningen»; »plats» tilldelas endast den kandidat, som verkligen väljes;

»plats» motsvarar där alltså, vad med ett annat namn kallas »mandat». Enligt de nya texterna tilldelas namnen *plats i ordningen*, men ordet *plats* har även ovan angivna betydelse. Helt visst ger den äldre lagtexten ett mera adekvat uttryck åt en procedur, som obestriddligen just avser att ordna ett partis kandidatnamn, men det ändrade förfarandet framtingar ändrad benämning. Detta förfarande utgår, såsom redan nämnts, därför, att den »plats i ordningen», som tillförsäkrats ett visst namn, skall kunna uppdelas mellan de valsedelgrupper, som gemensamt åstadkommit namnets »placering»; i detta sammanhang torde »del i plats» vida bättre än »del i ordningsrum» uttrycka, vad som avses. Att vid beräkningen en plats kan uppdelas, är välbekant från förut gällande föreskrifter om delning av plats, som två eller flera partier gemensamt tillsätta, och innebär således icke något nytt. Uttrycket »ett namns ordningsrum» har emellertid väl nästan aldrig använts annat än i lagspråket, och med uttrycket »ett namns plats i ordningen» lär väl förhållandet bli enahanda. I stället använder man i regeln nu som förut benämningen »platstillättning inom partierna» för proceduren ifråga, och vad därmed menas, har så ingått i allmänna medvetandet, att någon förväxling med uttrycket »platsfördelning mellan partierna», — en förväxling som eljest kunde vara tänkbar — hädanefter lika litet som förut torde ifrågakomma.

7. Platstillättningen inom ett parti grundar sig, såsom antytts, på de platsdelar, som påförts de olika valsedelgrupperna; vad som vid en viss sammanräkning sålunda påføres en grupp, angives av gruppens *platstal* i sammanräkningen. Likasom en seditelgrupps rösttal i en viss sammanräkning anger den *röstmängd*, som då påförts gruppen, så anger gruppens platstal i viss sammanräkning den *platsmängd*, som då påförts gruppen. Platstal kan tidigast förekomma i 2:dra sammanräkningen, ty förr finnes ju icke någon plats att uppdelas; platstalet blir då så gott som alltid ett bråk, enär det blott finnes 1 plats — den vid 1:a sammanräkningen tillsatta — att dela mellan vederbörande grupper. Endast i det fall att alla de valsedlar, som tillsatt partiets första plats, upptaga samma 2:a namn — alltså då vid platstillättningen endast en nybildad valsedelgrupp finnes — kan ett platstal i 2:dra sammanräkningen bli ett helt tal, d. v. s. bli = 1. Vid följande sammanräkningar, då större platsmängd finnes att uppdelas, blir den största gruppens platstal i regel ett helt tal och ett bråk. Platstalens bråk skola enligt F. K. L. § 30 betecknas med två decimaler. Med tillhjälp av vederbörande platstal uträknas därpå för motsvarande namn dess jämförelsetal, som sedan avgör namnets plats i ordningen. Även detta tal kommer i regel att bli ett helt tal och ett bråk, för vars betecknande gäller vad ovan sagts om platstal.

Om plats- och jämförelsetal föreskriver nyssnämnda § därjämte, att sista siffran i uppkommande decimalbråk aldrig får höjas.

Samman-
räknings-
blankett.

8. För att underlätta tillämpningen av förslagets bestämmelser angående platstillsättningen inom partierna har utarbetats en sammanräkningsblankett i form av en tabell för namnens ordnande (se sid. 18). Rubrikerna i tabellens olika kolumner angiva, hur de resp. kolumnerna skola ifyllas, och till tabellen höra anvisningar (se sid. 15), som meddela vidare förklaring om tabellens användning. Vid tabellens uppgörande har tagits hänsyn till möjligheten att kunna på allt sätt systematisera sammanräkningsarbetet. Tabellens uppställning är i varje detalj precis densamma alla sammanräkningarna igenom från och med den 2:dra. För var och en av dem finnas 4 kolumner; den 1:a betecknas med a i alla sammanräkningarna; den 2:a med b o. s. v.; en siffra framför bokstaven anger den sammanräkning, vartill kolumnen hör. Alla kolumner a utfyllas efter samma grund, likaså alla kolumner b, alla kolumner c o. s. v. Hela arbetet med tabellens utfyllande kan försiggå alldeles mekaniskt. Tabellen blir sålunda för valförrättaren en fullständig P. M. över hans räknearbete, angivande icke allenast allt *vad* som skall göras, utan även *hur* det skall göras. Någon större räknekunskap än kännedom om de fyra räknesätten i hela tal och i decimalbråk förutsättes icke.

Förenklad
sammanräk-
ningsblankett.

Tabellen är avsedd att ingå såsom bilaga till det i F. K. L. § 29 mom. 5 c) omförmälda protokollsformuläret. Såsom bilaga till avskrift av protokoll över röstsammanräkning kan givetvis bekvämligen användas en sammanräkningsblankett utan anvisningar och med helt kortfattad text i kolumnerna; likaså när valförrättaren blivit tillräckligt van vid det nya förfarandet för att kunna undvara den fullständigare blanketten. En sådan förenklad blankett har använts vid alla de sammanräkningar, som utförts efter dem, vilka förekomma å sid. 18.

Plats-
fördelning
mellan namn-
grupperna.

9. Det har redan nämnts, att vid det ordinarie valet¹⁾ platstillsättning inom ett parti i första hand är ett fastställande av kandidatnamnens ordningsföljd. Likasom förut varit fallet, sker detta genom särskilda sammanräkningar, en för varje plats i ordningen. Vid varje sådan sammanräkning tages i betraktande allenast det namn, som å valsedeln står främst bland de ännu oplacerade. Själva tillvägagåendet är icke något annat än en följdriktig tillämpning av d'Hondt-Phragmén's regel och torde lättast förstås, om man alltid fasthåller, att ett partis samtliga

¹⁾ Om ersättareval se sid. 19.

sedeltyper företräda var sin valmansgrupp, mellan vilka ett antal platser skall fördelas, med iakttagande, att de olika sedelgrupperna få i mån av sina rösttal bidra till valet av förekommande gemensamma kandidater. Till följd av den genomförda rangordningen mellan namnen är nödigt, att de erforderliga beräkningarna utföras med större noggrannhet, än vid den äldre valmetoden var behöfligt; eljest skulle väljare genom lämplig uppdelning kunna tillskansa sig platser, vartill de på grund av sitt antal alls icke vore berättigade.

Dessa noggranna beräkningar avse icke allenast att avgöra, vilken av sines emellan tävlande grupper en plats skall enligt d'Hondt-Phragmén's regel tilldelas, utan ock att bestämma, hur stor andel av en utdelad plats, m. a. o., hur stort platstal, som bör påföras envar av de grupper, vilka gemensamt tillsatt platsen, och hur dessa gruppers jämförelsetal böra på grund härav vid platstillsättningen rätteligen beräknas.

Sedan platstalen fastställts, erhålles varje grupps jämförelsetal enligt D'Hondt-Phragmén's regel på vanligt sätt genom att dela gruppens rösttal med gruppens röstmängd — platstal — ökat med 1. Proceduren erinrar i någon mån om den även i de äldre lagtexterna föreskrivna beräkningen av jämförelsetal för skilda partier, som gemensamt tillsatt en plats.

10. För att med ett exempel belysa det nu sagda, antag att ett parti består av tre grupper, n:r 1, n:r 2 och n:r 3; att dessa tre grupper gemensamt tillsatt 1:a platsen, och att 1:a gruppens rösttal förhåller sig till de båda andra gruppernas som 80 : 15, resp. 80 : 5. Tydligt har nu 1:a gruppen tillsatt 0.80, den 2:a 0.15 och den 3:e 0.05 av den gemensamma platsen. Jämförelsetalen vid 2:a platstillsättningen, alltså vid 2:a sammanräkningen, fås då för 1:a gruppen genom att dela dess rösttal vid denna sammanräkning med $0.80 + 1 = 1.80$, 2:a gruppens genom att dela med 1.15, 3:e gruppens genom att dela med 1.05.

11. Vad här ovan blivit sagt om sedelgruppers rösttal och jämförelsetal kan givetvis överflyttas på dessa gruppers vid sammanräkningen främsta namn, en utväg, som i lagtexterna för bekvämlighets skull anlitas. Dessa namn kunna nämligen betraktas såsom representanter för de sedeltyper, som upptaga dem såsom sina främsta vid någon viss sammanräkning. Då något av dessa namn placerats, framträda vid nästa sammanräkning ett eller flera nya främsta namn, som i sin ordning föranleda nya kombinationer, nya gruppbildningar, men metoden sörjer dock alltså jämt därför, att sedelgrupperna i de olika kombinationerna påföras just den platsmängd, som i varje fall tillkommer dem. Vill man följa den ledande grundtanken i metodens arbete under dessa växlande former, går

det säkerligen lättast genom att, såsom ovan antytts, fasthålla begreppet om en platsfördelning mellan olika valsedelgrupper.

*Samman-
räknings-
exempel.*

12. En kort redogörelse för röstsammanräkning enligt de nya bestämmelserna skall nu lämnas. Då här endast avses en rent schematisk framställning av förfarandet, skall detta för överskådlighetens skull tillämpas på ett helt litet valsedelmateriel.

Exempel 1.

Valsedlarna ordnas och sorteras alldeles som f. n. tillgår. För varje parti utskrivs alltså erforderliga s. k. »hjälpsedlar», resp. hopbuntas i var sin hög alla sedlar av samma typ, och med dessa verkställas alla de sedelgrupperingar, som förekomma vid sammanräkningarna, precis som hittills skett. Likaså beräknas på vanligt sätt det antal platser, som tillfaller varje i valet deltagande parti. Antag, att det parti, vars plats-tillsättning här beskrives, erhållit 4 platser och att partiets hjälpsedlar ha följande lydelse:

Typnr	Rösttal	Typnr	Rösttal
1—A. B. C. D.....	10	Transport	22
2—A. C. D.	10	5—B.....	4
3—A. D.	1	6—D.....	6
4—A.	1	7—E. D.....	6
	Transport 22		Summa 38

För sammanräkningen användes en tabellblankett, sådan som å sid. 4 omnämnes, och den härvid utfyllda blanketten återfinnes å sid. 18. Då tabellen (tab.) med tillhörande anvisningar (anv.) fullständigt angiva, hur i varje särskilt moment av sammanräkningen skall förfaras, blir således den följande framställningen i huvudsak endast ett återgivande av tabellens och anvisningarnas föreskrifter.

13. 1:a sammanräkningen börjar därmed, att tabellens namnkol. utfylles (anv. 1). Då valsedlarna tillhopa upptaga endast fem namn och fyra platser skola tillsättas, kan tydligen ej ifrågakomma att bilda någon sådan diversegrupp, som i anv. 10 omförmäles, utan alla namnen uppföras i tab. Därefter ordnas partiets valsedlar efter sina 1:a namn, så att lika många sedelgrupper erhållas, som det finnes olika 1:a namn (anv. 2). Härvid fås alltså en grupp med namnet A först eller, som det kortare må uttryckas, en A-grupp, bestående av typerna 1—4, vidare en B-grupp (typ 5), en D-grupp (typ 6), en E-grupp (typ 7). Varje grupps rösttal uträknas. Då några sedeltyper upptaga endast ett eller två namn vardera, antecknas å en rad i namnkol. »utan namn», för att man skall kunna redovisa även antalet sådana sedlar efter place-

ringen av deras resp. namn (anv. 1). I kol. 1 införs de förenämnda sedelgruppernas uträknade rösttal (anv. 2), således för A-gruppen 22, för B-gruppen 4 o. s. v. I denna kol. äro därmed införda rösttalen för var och en av partiets sedelgrupper, och summan i kol. 1 måste därför bli lika med partiets rösttal (anv. 3); summan alltså = 38. Största rösttalet (i denna första sammanräkning samtidigt jämförelsetal) i kol. 1 innehaves av A., som alltså tilldelas 1:a platsen i ordningen (anv. 3). Namnet och dess jämförelsetal understrykas; dess ordningsnummer antecknas (anv. 9), och därmed är 1:a sammanräkningen avslutad.

14. För 2:dra sammanräkningen uttagas de sedelhögar, som bildade A-gruppen; alla de övriga sedelgrupperna lämnas orörda. A-gruppens sedlar omsorteras efter de namn, som nu äro de främsta, sedan A erhållit plats i ordningen (placerats) (anv. 4). Härvid erhållas en B-grupp (typ 1), en C-grupp (typ 2), en D-grupp (typ 3) och därjämte en grupp, vars sedlar icke upptaga något oplacerat namn (typ 4). Enligt rubriken i kol. 2 a införes vart och ett av de nya gruppernas rösttal i kol. 2 a å rad, som motsvarar resp. gruppnamn; rösttal för typ 4 å rad »utan namn» (anv. 4). Rösttalet i kol. 2 a summeras; summan skall naturligtvis utgöra 22 eller A-gruppens rösttal = senast placerade namnets rösttal, eftersom kol. 2 a upptager A-gruppens alla sedlar (anv. 5).

Enligt rubriken i kol. 2 c skall till varje oplacerat namns rösttal i kol. 1 läggas motsvarande grupps rösttal i kol. 2 a, och summan utföres i kol. 2 c; för B lägges alltså 4 i kol. 1 till 10 i kol. 2 a, och summan, 14, överföres till kol. 2 c, för D lägges 6 i kol. 1 till 1 i kol. 2 a, och summan, 7, överföres till kol. 2 c (anv. 5). För oplacerade namn med rösttal i kol. 1 men utan motsvarande rösttal i kol. 2 a eller omvänt, överföras följaktligen rösttalen i kol. 1 resp. kol. 2 a oförändrade till kol. 2 c; för C överföres således 10 i kol. 2 a till kol. 2 c, för E 6 i kol. 1 ävenledes till kol. 2 c. Denna kol. kommer således att innehålla rösttalen för *alla* vid sammanräkningen giltiga främsta namn inom hela partiet och därjämte eventuellt förekommande valsedlar, vilkas alla namn redan placerats, i detta fall 1 valsedel; summan av rösttalen i kol. 2 c skall alltså vara lika med partiets rösttal (anv. 5), i detta fall således 38.

Sedan kol. 2 a och kol. 2 c blivit utfyllda, skall, *så långt sådant erfordras*, platstal beräknas för valsedelgrupperna i kol. 2 a, därvid början göres med den grupp, vars främsta namn har största rösttalet i kol. 2 c (anv. 7), här B-gruppen. Det är då klart, att eftersom *hela* A-gruppen med sina 22 röster fått 1 plats, så måste B-gruppen ha lika stor andel i denna plats, som B-gruppens rösttal, 10, utgör del av hela A-gruppens rösttal, 22; andelens storlek blir följaktligen $\frac{10}{22}$ eller uttryckt i deci-

malbråk = 0.45, som således är B-gruppens platstal i 2:a sammanräkningen, vilket också kan uttryckas så, att talet 0.45 anger platsmängden, som sedlarna i den vid 2:a sammanräkningen bildade B-gruppen i själva verket förde med sig från 1:a sammanräkningen, där de med sina 10 röster bidrogo till placeringen av A, som då var dessa sedlars främsta namn. Sedan platstal för ifrågavarande sedelgrupp fastställts, uträknas jämförelsetal för gruppnamnet (anv. 7), d. v. s. för B, vars rösttal anges i kol. 2 c. Rösttalen i denna kol. kunna betraktas såsom rösttal för de olika grupper, vilka nu tävla om 2:a platsen. Utdelningen sker enligt d'Hondt-Phragmén's regel: varje grupps rösttal delas med det antal platser, gruppen förut erhållit, ökat med 1. B-gruppen i kol. 2 a har för 10 röster påförts ett platstal = 0.45, men, för att fortsätta fiktionen, det är också den platsmängd *hela* B-gruppen med sina 14 röster hittills uppnått; alltså skall *hela* B-gruppens rösttal, d. v. s. *det rösttal varmed B här vill tävla*, nu delas med $0.45 + 1$, och B:s jämförelsetal tecknas följaktligen $\frac{14}{1.45} = 9.65$, vilket införes i kol. 2 d. Vore nu detta jäm-

förelsetal större än vart och ett av de övriga namnens rösttal i kol. 2 c, så behövde inga flera jämförelsetal uträknas, ty det är klart, att ett jämförelsetal aldrig kan bli större än det rösttal, varur det beräknats. Rösttalet skall ju vid denna beräkning alltid delas med något tal, som minst måste uppgå till 1, med andra ord jämförelsetalet kan på sin höjd bli lika med rösttalet. Då emellertid B:s jämförelsetal, 9.65, är mindre än C:s rösttal, 10, i kol. 2 c, måste jämförelsetal för C uträknas. Detta sker alldeles på samma sätt som för B, och jämförelsetalet blir 6.89. B:s jämförelsetal är nu större än det för C uträknade och större än varje annat namns rösttal i kol. 2 c, vadan B erhåller 2:a platsen i ordningen. Namnet och dess jämförelsetal understrykas, dess ordningsnr antecknas (anv. 9), och därmed är 2:a sammanräkningen avslutad.

På enahanda sätt försiggår den 3:e sammanräkningen, eller, mera allmänt uttryckt, alla sammanräkningar efter den 2:a. Därvid äro emellertid ett par omständigheter att särskilt beakta. De komma till synes först vid 3:e och följande sammanräkningar.

15. Vid beräkning av platstal i 3:e och följande sammanräkningar skall, likasom vid den 2:a, gruppens rösttal delas med det vid näst föregående sammanräkning största jämförelsetalet eller, som det ju även kan uttryckas, med det då placerade namnets jämförelsetal, och detta ehuru jämförelsetalet icke, såsom vid 1:a sammanräkningen, tillika är namnets rösttal. Att resultatet dock blir det sökta och att det angivna förfarandet enklast och bäst leder till målet, kan lätt ådagaläggas. Av tabellen

sid. 18 framgår, att B, som vid 2:a sammanräkningen tilldelades plats, då hade ett rösttal = 14 (kol. 2 c), och att dessa 14 sedlar utgjordes dels av 10 sedlar, som nu utgöra en C-grupp, och dels av 4 sedlar utan

annat namn (kol. 3 a). På den nuvarande C-gruppen föll alltså $\frac{10}{14}$ av den platsmängd, som utdelats till B. Men nu är ju av d'Hondt-Phragmén's regel tydligt, att den platsmängd, som ett parti efter någon viss platsfördelning innehar, måste vara lika med det tal, varmed partiets rösttal delades, då partiet uppnådde det jämförelsetal, på grund varav partiet senast fick plats. När ett parti fått 1 plats, har dess rösttal delats med 1, när det fått 2 platser, har dess rösttal delats med 2, o. s. v. Då B fick plats vid 2:a sammanräkningen, skedde det enligt tabellen sid. 18 kol. 2 d på grund av ett jämförelsetal, som erhöles genom att dela rösttalet 14 med 1.45; den platsmängd, som »B-partiet» innehar, när 3:e sammanräkningen börjar, är således = 1.45. Detta framgår även därav, att enligt tabellen de 14 B-sedlarna ensamma tillsatt en plats — den 2:a — varjämte 10 av dem bidragit att tillsätta 1:a platsen, och detta bidrag utgör 0.45. Alltså ha de 14 B-sedlarna sammanlagt tillsatt en platsmängd = 1.45.

Följaktligen kommer på C-gruppen $\frac{10}{14}$ av 1.45. Enligt tabellens kolumn

2 d är $\frac{14}{1.45} = 9.65$, varav $1.45 = \frac{14}{9.65}$. Insättes nu detta värde på 1.45 i det

nyss funna uttrycket på C-gruppens andel i platstillställningen, så blir

denna andel, m. a. o. C-gruppens platstal, $= \frac{10}{14} \times \frac{14}{9.65}$, eller efter förkort-

ning $= \frac{10}{9.65}$, d. v. s. C-gruppens platstal fås genom delning av gruppens

rösttal med det senast placerade namnets jämförelsetal. På enahanda sätt kan vid varje annan sammanräkning ådagaläggas riktigheten av detta förfarande, som uppenbarligen endast är en genväg vid platstalsberäkningen och därjämte medför den fördelen, att denna både till form och innehåll blir lika alla sammanräkningarna igenom.

16. En annan omständighet att beakta är följande. Sedan platstal för en i kol. a uppförd sedelgrupp uträknats och innan beräkning av gruppnamnets jämförelsetal företages, skall först efterses, om grupp med det namnet främst har påförts rösttal i kol. a vid någon föregående sammanräkning. Är så fallet, vilket ju genast synes i tabellen, så måste sådan grupp ha varit med om platstillställning — en eller flera gånger efter antalet a-kolumner, vari gruppen finnes antecknad. Tillkommer gruppen

sålunda något antal platsdelar, vare sig de uträknats eller icke, så måste dessa naturligtvis tagas med i räkningen, då namnets jämförelsetal skall bestämmas, såsom f. ö. synes av tabellrubrikerna. Alltså, har platstal icke uträknats för grupp i fråga vid föregående sammanräkning — därför att detta då varit obehövt —, så skall sådant göras nu, och det för varje a-kol., som upptager gruppens rösttal, så att gruppens *alla* platstal må komma med vid beräkning av jämförelsetalet (jfr anv. 7). Det är givetvis *av största vikt* att så sker. Ett förbiseende härutinnan kan inverka på alla följande sammanräkningar för partiet och därigenom förvanska hela valresultatet.

17. Tillämpat på föreliggande fall skall alltså vid beräkning av jämförelsetal för C, som har största rösttalet i kol. 3 c, efterses, om C-gruppen påförts rösttal i någon föregående sammanräknings a-kol. — här alltså i kol. 2 a. Det visar sig då, att gruppen icke allenast påförts rösttal i kol. 2 a, utan att även platstal uträknats för samma grupp och antecknats med 0.45 i kol. 2 b. För beräkning av C:s jämförelsetal i kol. 3 d skall således medtagas platstalet såväl i kol. 2 b som i kol. 3 b, C:s rösttal i kol. 3 c alltså delas med $0.45 + 1.03 + 1 = 2.48$.

»Hjälpsregeln».

18. Vid de nu genomgångna sammanräkningarna hava, såsom synes, namnen ordnats på grund av uträknade jämförelsetal. I vissa fall, som f. ö. inträffa ganska ofta, är det emellertid möjligt att gå till väga på ett mycket enklare sätt, utan både platstal och jämförelsetal, och ett sådant fall inträffar just vid den 4:e sammanräkningen.

Om man först tänker sig, att de resp. lagtexterna — eller, som det här må kallas, »huvudregeln» — tillämpas, så skall vid 2:a sammanräkningen största rösttalet i kol. 2 c delas med motsvarande platstal i kol. 2 b ökat med 1. Men det största platstal, som i denna sammanräkning kan förekomma, måste vara 1, eftersom det finnes endast en plats — den vid 1:a sammanräkningen tillsatta — att uppdelas på sedelgruppen i kol. 2 a. Det största tal, varmed rösttalen i kol. 2 c kunna komma att delas vid uträkningen av jämförelsetal, är således $1 + 1 = 2$. Om nu största rösttalet i kol. 2 c efter delning med 2 är större än något av de återstående rösttalen, eller, vilket ju är detsamma, om största rösttalet *före* delningen är mer än dubbelt så stort som varje annat av de nämnda rösttalen, så skall namnet, som innehar detta största rösttal, tilldelas 2:a platsen i ordningen. Tillämpas samma grunder på 3:e sammanräkningen, så är tydligt, att då 2 platser finnas att uppdelas, måste det största tal, varmed rösttalen i kol. 3 c kunna komma att delas för uträkning av jämförelsetal, bli $2 + 1 = 3$. Är då största rösttalet i kol. 3 c

mer än tre gånger så stort som det näst största, så skall det namn, som innehar största rösttalet, tilldelas 3:e platsen i ordningen. På enahanda sätt i fråga om 4:e sammanräkningen, 5:e sammanräkningen o. s. v.

Av detta förhållande kan man tydligen direkt begagna sig och alltså fastslå: är det största rösttalet i kol. 2 c mer än dubbelt så stort som det närmast största, så kan 2:a platsen i ordningen utan vidare räkning tilldelas det namn, som innehar detta största rösttal; är det största rösttalet i kol. 3 c mer än tre gånger så stort som det närmast största, så kan 3:e platsen i ordningen utan vidare räkning tilldelas det mot största rösttalet svarande namnet, o. s. v. efter samma grund. Detta förenklade beräkningssätt har kallats metodens »hjälpregel».

Av regelns formulering framgår, att tillämpningen icke förutsättes skola ske i sammanhängande följd, såsom fallet är med rangordningsregeln i förut gällande valmetod. Tillämpningen behöver således icke nödvändigt börja redan vid 2:a sammanräkningen; det kan ske t. ex. först vid den 3:e, så avbrytas vid den 4:e, ånyo fortsättas vid den 5:e, o. s. v. i alla tänkbara kombinationer.

Tillämpas nu detta på föreliggande fall, så synes av tabellen å sid. 18, att rösttalet för D i kol. 4 c är mer än 4 gånger så stort som det närmast största i samma kol.; i följd härav kan 4:e platsen utan vidare räkning tilldelas D.

Av den föregående framställningen är tydligt, att om jämförelsetal uträknades för alla namn med rösttal i en kol. c., sedan något av dessa namn placerats på grund av hjälpregeln, så måste jämförelsetalet för det placerade namnet bli det största av samtliga ifrågavarande jämförelsetal. Erfordras sålunda för någon viss sammanräkning att känna största jämförelsetalet vid en föregående, där plats tillsatts enligt hjälpregeln, har man endast att uträkna jämförelsetalet för det sålunda placerade namnet (jfr tab., rubriken i kol:n a b).

Likaså är tydligt, att om ett eller flera namn placerats på grund av hjälpregeln och denna vid nästa sammanräkning ej kan tillämpas, utan platstillsättningen måste grundas på uträkning av jämförelsetal, så kan denna uträkning icke verkställas, innan jämförelsetal först beräknats för varje enligt hjälpregeln placerat namn.

Vi skola nu fullständigt utföra de båda återstående sammanräkningarna.

19. 3:e sammanräkningen. De sedlar, som bildade den grupp, vars främsta namn erhöll plats vid 2:a sammanräkningen — alltså B-gruppens sedlar — omsorteras efter de namn, som nu äro de främsta, sedan B placerats (anv. 4). Härvid fås en C-grupp (typ 1) och en grupp utan

*Räkningens
avslutande.*

något oplacerat namn (typ 5). De nya gruppernas rösttal införs i kol. 3 a å rad, som motsvarar resp. gruppnamn (anv. 4); således för C-gruppen 10 och å rad »utan namn» 4. Kol. 3 a summeras och summan skall vara lika med senast placerade namnets rösttal i kol. 2 c (anv. 5), d. v. s. = B:s rösttal, således = 14. Vart och ett av de oplacerade namnens rösttal i kol. 2 c lägges till motsvarande rösttal i kol. 3 a och de resp. summorna införs i kol. 3 c (kol. rubr.), varvid fås för C 20, för D 7, för E 6, å rad »utan namn» 5. Kol. 3 c summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal (anv. 5), således = 38.

Efterses, om största rösttalet i kol. 3 c är mer än tre gånger så stort som det närmast största (anv. 6); så är icke fallet, lika litet här som vid 2:a sammanräkningen, och följaktligen skall enligt anv. 7 uträknas jämförelsetal för det namn, vars rösttal i kol. 3 c är störst, således för C. Då en C-grupp påförts rösttal i kol. 3 a skall enligt samma anv. först beräknas platstal för denna grupp, vilket sker genom att dela gruppens rösttal i kol. 3 a med största jämförelsetalet i kol. 2 d, och anteckna resultatet i kol. 3 b (kol. rub.). I denna kolumn antecknas

alltså $\frac{10}{9.65} = 1.03$. Men innan man kan gå vidare, skall enligt anv. 7 efterses, om någon C-grupp förut påförts rösttal i annan a kol. och i så fall platstal uträknas och införs i motsvarande b kol. Hur därmed förhåller sig har redan påvisats i mom. 17, ävensom att jämförelsetalet för namnet C fås genom att dela C:s rösttal i kol. 3 c med summan av platstalen i kol. 2 b och 3 b, ökad med 1 (rubr. kol. 3 d). Jäm-

förelsetalet för C är således $\frac{20}{0.45 + 1.03 + 1} = \frac{20}{2.48} = 8.06$, vilket införes i kol.

3 d. Då detta jämförelsetal är större än vart och ett av de återstående rösttalen i kol. 3 c, erhåller C 3:e platsen i ordningen (anv. 7). Namnet och dess jämförelsetal understrykas, dess ordningsnr antecknas (anv. 9).

20. 4:e sammanräkningen. De sedlar, som bildade den grupp, vars främsta namn erhöll plats vid 3:e sammanräkningen, således C-gruppens sedlar, omsorteras efter de namn, som nu äro de främsta, sedan C placerats (anv. 4). Samtliga dessa sedlar upptaga nu D såsom sitt främsta namn och den nya gruppens rösttal, 20, införes i kol. 4 a å rad, som motsvarar gruppnamnet (anv. 4). Kol. 4 a summeras; summan skall vara lika med C:s rösttal i kol. 3 c (anv. 5), således = 20. Vart och ett av de oplacerade namnens rösttal i kol. 3 c lägges till motsvarande rösttal i kol. 4 a och de resp. summorna införs i kol. 4 c (kol. rubr.), varvid fås för D 27, för E 6, å rad »utan namn» 5. Kol. 4 c summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal (anv. 5), således = 38.

Efterses, om största rösttalet i kol. 4 c är mer än 4 gånger så stort som det närmast största; då så är fallet tilldelas D, som har detta största rösttal, 4:e platsen i ordningen (anv. 6). Namnet understrykes, dess ordningsnr antecknas (anv. 9).

Därmed är sista sammanräkningen avslutad.

21. Av nu beskrivna åtgärder framgår, att rösttalen för de valsedelgrupper, som förefinnas vid första sammanräkningen, antecknas i kol. 1 och att platsen tillfaller den största gruppen. Vidare, att för varje följande sammanräkning antecknas i kol. c de grupper, som tävla om platsen, i kol. a de av grupperna i kol. c, event. de dithörande undergrupper, som deltagit i nästföregående platstillsättning, och i kol. b, så långt erfordras, de platsandelar — platstal — som på grund härav belöpa på varje sådan deltagande grupp. Slutligen uträknas i kol. d med tillhjälp av d'Hondt-Phragmén's regel och på grund av rösttalen i kol. c och platstalen i kol. b jämförelsetal för varje grupp i kol. c, ävenledes så långt erfordras, varefter platsen tilldelas den grupp eller, som det ju också kan uttryckas, det namn, som erhållit det största jämförelsetalet. Men därav följer uppenbarligen, att platstillsättningen inom ett parti just är vad ovan angivits, nämligen en fördelning av partiets platser mellan de olika grupper, varav partiet består.

Återblick.

22. Sedan nu partiets kandidatnamn ordnats, så långt kan vara erforderligt, besättas partiets 4 platser alldeles som f. n. tillgår, d. v. s. enligt föreskrifterna i § 31 F. K. L.

Platsfördelning mellan partierna.

23. Vad de företagna metodändringarna åsyfta och hur det avsedda målet uppnås, torde genom det nu anförda vara tydligt. I korthet kan valmetoden i sin nya form sammanfattas sålunda:

Sammanfattning av den nya valmetoden.

Alla valsedlar skola vara försedda med partibeteckning; namnen å varje valsedel tagas i betraktande ett efter ett i den ordning, vari de äro å sedlarna uppförda; antalet platser, som valet avser, fördelas mellan partierna enligt d'Hondt-Phragmén's regel, med iakttagande av att plats, som gemensamt besättes av två eller flera partier, anses vara tillsatt av de bidragande partierna i lika mån; inom ett parti tillsätts dess platser en efter annan, genom att man för varje gång sammanför partiets valsedlar i grupper efter de då oplacerade främsta namnen och åt den grupp, som enligt d'Hondt-Phragmén's regel är därtill berättigad, tillerkänner platsen och besätter densamma med den kandidat, på vars namn gruppen bildats, med iakttagande av att plats, som gemensamt tillsättes av två eller flera grupper, anses tillsatt av de bidragande grupperna i mån av vars och ens vid sammanräkningen disponibla röstmängd.

Såsom synes, försiggår platsfördelningen *mellan* partierna och plats-tillsättningen *inom* partierna på olika sätt, ehuru samma fördelningsregel användes i båda fallen. Olikheten ligger i behandlingen av de gemensamma platserna: partierna uppdelas såsom hittills en gemensam plats i lika mån, oberoende av sin storlek, grupperna inom ett parti uppdelas däremot en sådan plats i mån av sin disponibla röstmängd. Frånsett den omständigheten, att behandlingen av gemensamma platser ingalunda kan a priori påstås böra ordnas på samma sätt, då det gäller skilda partier, som då det gäller grupper inom samma parti, må erinras, att med undantag för ett fåtal fall stadgandet om platsuppdelningen mellan skilda partier icke behövt tillämpas under alla de år, förra valmetoden varit i bruk; en ändring skulle därför haft mycket ringa praktisk betydelse.

24. Vid den praktiska tillämpningen av det nya sammanräknings-sättet torde ännu ett par omständigheter förutom dem, som framträtt vid det här behandlade exemplet, vara att beakta. De skola närmare undersökas vid den följande behandlingen av de olika slagen kommunala val.

Anvisningar till sammanräkningsblankett nr 2.

För kommunala val.

1. Sedan alla för ett parti avlämnade godkända valsedlar behörigen sorterats och antalet erforderliga namn att ordna beräknats för partiet, utfylles tabellens namnkolumn. Härvid medtages från varje valsedel högst så många namn från början räknat, som motsvarar antalet namn att ordna. Stänkröster må behandlas på sätt mom. 10 angiver; uppstår tvekan, huruvida namn lämpligen må överföras till den sålunda bildade »diversegruppen», bör sådant överförande icke ske, utan namnet antecknas bland dem, som redovisas var för sig.

Å raden närmast under den för diversegruppen avsedda, eller om sådan grupp ej skall bildas, å raden närmast under det sist införda namnet, antecknas i tabellens namnkolumn rubriken: »Utan namn». Kan med visshet förutses, att inga valsedlar skola redovisas under denna rubrik, må den utelämnas.

Skulle ett partis valsedlar kunna delas i två så beskaffade grupper, att den ena gruppens sedlar upptaga i samma ordning från början räknat så många gemensamma namn, som partiet erhållit platser och gruppens rösttal är större än den andra gruppens rösttal gånger partiets platsantal, må i protokollet omedelbart och utan vidare räkning antecknas, att vart och ett av dessa namn tilldelas den plats i ordningen, namnet intager å den större gruppens sedlar.

2. Vid första sammanräkningen sorteras valsedlarna efter sina första giltiga namn, så att lika många valsedelgrupper bildas, som det finnas olika första namn. De vid sorteringen uppkomna gruppernas rösttal påföras i kol. 1 gruppernas första namn.

3. Rösttalen i kol. 1 summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal. Det namn, vars rösttal (»jämförelsetal») i kol. 1 är störst, tilldelas första platsen i ordningen.

4. För varje följande sammanräkning omsorteras de valsedlar, vilka vid närmast föregående sammanräkning upptogo det namn såsom sitt främsta, vilket då erhöll plats i ordningen (»placerades»). Sedlarna ordnas i nya grupper efter sina främsta giltiga ännu oplacerade namn. Valsedlar vilkas samtliga giltiga namn placerats, redovisas på särskild rad, betecknad: »Utan namn» (jfr anv. 1). De nya gruppernas rösttal påföras i kol. a gruppernas främsta oplacerade namn. Därefter utfylles kol. c efter tabellrubrikens anvisning.

5. Rösttalen såväl i kol. a som i kol. c summeras; summan i kol. a skall vara lika med det senast placerade namnets rösttal och summan i kol. c lika med partiets rösttal.

6. Befinnes vid andra sammanräkningen det största rösttalet i kol. 2 c vara mer än dubbelt så stort som det närmast största, kan andra platsen i ordningen utan vidare tilldelas det mot största rösttalet svarande namnet. Om vid tredje sammanräkningen det största rösttalet i kol. 3 c befinnes vara mer än tre gånger så stort som det närmast största, kan tredje platsen i ordningen omedelbart tilldelas det mot största rösttalet svarande namnet. Och så vidare efter samma grund.

7. Där ej den regel, som angives i mom. 6 ovan (»hjälpregeln»), kommer till användning, fastställes vid varje sammanräkning från och med den andra för det namn, vars rösttal i kol. c är störst, jämväl dess jämförelsetal. Har icke någon valsedelgrupp, som gäller för namnet i fråga, påförts rösttal i kol. a, vare sig vid pågående eller tidigare sammanräkning, är namnets rösttal i kol. c även dess jämförelsetal. I annat fall uträknas enligt resp. kolumnrubrikers anvisningar platstal i kol. b såväl för den pågående som, där så ej redan skett, för alla föregående sammanräkningar, i vilkas a-kolumner rösttal för sådan grupp finnas upptagna. Platstalen inskrivas i resp. b-kolumner å den mot namnet svarande raden. Summan av alla dessa i de olika b-kolumnerna upptagna platstal ökas med 1, och med det sålunda erhållna talet divideras rösttalet i kol. c. Kvoten, som är namnets jämförelsetal vid den pågående sammanräkningen, antecknas i kol. d.

Uträkningen av jämförelsetal fortsättes efter samma grunder, till dess det största av de funna jämförelsetalen är större än vart och ett av de återstående rösttalen, eller jämförelsetal blivit beräknade för samtliga namn. Visar sig under beräkningen av något jämförelsetal, att det samma blir avsevärt mindre än ett annat redan beräknat, är tydligen icke nödigt att slutföra beräkningen; i tabellen utföres då ett gränsvärde och angives, att det utförda talet endast är ett gränsvärde.

För varje plats- och jämförelsetal skall den erforderliga divisionen i form av ett bråk först antecknas i vederbörlig kolumn för att utvisa använd divisor och dividend. Uträkningen bör kontrolleras genom vanlig moträkning medels multiplikation.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, tilldelas den plats i ordningen, sammanräkningen avser.

8. Bråktal, som uppkommer vid delning, varom här ovan sagts, angives med decimaler, två till antalet. Höjning av den sista decimal-

siffran vidtages icke, även om den tredje decimalen skulle hava uppgått till eller överstigit fem.

9. Då ett namn tilldelats plats i ordningen, antecknas ordningsnumret i därför avsedd kolumn och namnet understrykes; likaså understrykes namnets jämförelsetal, om sådant är eller sedermera blir uträknat.

10. Stänkröster, som tillfallit olika namn till så ringa antal för varje, att en fullständig uppräknig av de särskilda rösttalen synes ändamålslös, må redovisas gemensamt å en rad med anteckning: »Diverse namn». Sådant sammanförande må dock ej ske i den omfattning, att beräkning av jämförelsetal för »diverse namn» vid någon sammanräkning blir erforderlig.

Anm. Med en valsedels främsta placerade namn förstås det, som närmast är i tur att erhålla plats i ordningen, alldeles oberoende av dess ordningsrum å sedeln; eventuellt kan för varje ny sammanräkning nytt namn å valsedeln bli dess främsta. En valsedels första namn, andra namn o. s. v. räknas däremot alltid från sedelns början, oberoende av varje placering eller sammanräkning. Främsta placerade namnet kan alltså på samma gång vara exempelvis valsedelns tredje namn.

Tabell
utvisande kandidatnamnens ordnande inom partiet I.

Kandidaternas namn	Nam- nens ord- nings- num- mer	1:a samman- räkningen	2:a sammanräkningen				3:e sammanräkningen				4:e sammanräkningen			
		Rösttal för valsedelgrupp med det i kol. N angivna namnet först; därjämte namnets jämförelsetal (Gruppens rösttal uträknas)	För nybildad valsedelgrupp med det i kol. N angivna namnet främst fastställt		För det i kol. N angivna namnet fastställt		För nybildad valsedelgrupp med det i kol. N angivna namnet främst fastställt		För det i kol. N angivna namnet fastställt		För nybildad valsedelgrupp med det i kol. N angivna namnet främst fastställt		För det i kol. N angivna namnet fastställt	
			Rösttal (Gruppens rösttal uträknas)	Platstal (Rösttalet i kol. 2 a divideras med största jämförelsetalet i kol. 1)	Rösttal (Rösttalet i kol. 1 lägges till rösttalet i kol. 2 a)	Jämförelsetal (Rösttalet i kol. 2 c divideras med platstalet i kol. 2 b ökat med 1)	Rösttal (Gruppens rösttal uträknas)	Platstal (Rösttalet i kol. 3 a divideras med största jämförelsetalet i kol. 2 d)	Rösttal (Rösttalet i kol. 2 c lägges till rösttalet i kol. 3 a)	Jämförelsetal (Rösttalet i kol. 3 c divideras med summan av platstalen i kol. 2 b—3 b ökad med 1)	Rösttal (Gruppens rösttal uträknas)	Platstal (Rösttalet i kol. 4 a divideras med största jämförelsetalet i kol. 3 d)	Rösttal (Rösttalet i kol. 3 c lägges till rösttalet i kol. 4 a)	Jämförelsetal (Rösttalet i kol. 4 c divideras med summan av platstalen i kol. 2 b—4 b ökad med 1)
N		1	2 a	2 b	2 c	2 d	3 a	3 b	3 c	3 d	4 a	4 b	4 c	4 d
1 <u>A</u>	1	22												
2 <u>B</u>	2	4	10	$\frac{10}{22} = 0.45$	14	$\frac{14}{1.45} = 9.65$								
3 <u>C</u>	3		10	$\frac{10}{22} = 0.45$	10	$\frac{10}{1.45} = 6.89$	10	$\frac{10}{9.65} = 1.03$	20	$\frac{20}{2.48} = 8.06$				
4 <u>D</u>	4	6	1		7				7		20		27	
5 <u>E</u>		6			6				6				6	
6 Utan namn			1		1		4		5				5	
Summa		38	22		38		14		38		20		38	

B. Val av ersättare.

25. Ersättare för ordinarie ledamot kan enligt hittills använd nomenklatur antingen vara *suppleant*, då han utses i förväg, att inträda när helst han på grund av den ordinaries förfall behörigen inkallas, eller *efterträdare*, då han utses först sedan den ordinarie avgått från sin plats. Suppleanter väljas för landstingsmän och för elektorerna som ha att välja ledamöter till första kammaren, varjämte vid utskottsval vanligen förrättas fristående suppleantval; i övrigt väljas efterträdare. De fristående suppleantvalen försiggå efter samma grunder som ett ordinarie val; tillvägagångsättet vid alla andra ersättareval, de må nu gälla suppleanter eller efterträdare, grundar sig på en tankegång, som vanligen plägar uttryckas sålunda: »de valmän, vilka tillsatt den, som skall ersättas, skola också tillsätta ersättaren». I tillämpningen omsättes detta så, att de sedlar, på grund av vilka den ordinarie ledamoten valts, framtagas; varje av dessa sedlar gäller såsom hel röst, och röstvärdet tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln. Den som erhållit högsta rösttalet är vald till ersättare.

26. De bestämmelser, för vilka här redogjorts, gällde för den äldre valmetoden och de gälla alltförfortfarande för den senast antagna. Genom lagarna av den 9 juni 1922 har härtill fogats ett tillägg, i avsikt att bereda väljarna tillfälle att, om de så önska, utse vad man kallar »personliga ersättare». Efter mönstret av efterträdarevalen till första kammaren må varje väljare kunna begagna sig av en valsedel så anordnad, som å nästföljande sida visas. I valsedelns vänstra kolumn skall då införas namnen å de kandidater, varå röstas till ordinarie ledamöter, ett namn i varje ruta; i en var av rutorna å valsedelns högra kolumn må vara uppfört ett eller två namn, vilka framför valsedelns övriga skola komma i betraktande vid val av ersättare åt den i motsvarande vänster-ruta angivna ordinarie ledamoten. Väljare må emellertid, om han så önskar, i stället uppföra alla sina kandidatnamn i valsedelns vänstra kolumn, då ersättarenamnen tagas i betraktande i hittills föreskriven ordning. Han må ock upprepa samma ersättarenamn i varje av valsedelns ersättarerutor.

Hur valsedlar av den nya formen skola vara beskaffade, föreskrives i F. K. L. § 29 mom. 4. Hur de vid sammanräkning för ersättareval skola behandlas, framgår av § 32 och belyses därjämte av omstående ex.

Exempel 1b.

27. Antag, att de 5 första sedeltyperna i ex. 1 ha följande lydelse:

1	2	3	4	5
Moderata	Moderata	Moderata	Moderata	Moderata
A H	A H	A	A H	B X
K	K		K	Y
B L	C N	D E		
M	O	F		
C N	D E			
O	F			
D P				
Q				
Rösttal 10	Rösttal 10	Rösttal 1	Rösttal 1	Rösttal 4

Röstsammanräkningen sker enligt återopade § 32. Skall ersättare utses för A, framtagas alla de sedlar, vilka gällde för namnet A vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen, alltså typerna 1, 2, 3, 4. Varje sedels ursprungliga röstvärde tillgodoräknas det namn, som står främst av de för A särskilt upptagna efterträdarenamnen; finnas ej sådana namn, förfares på sätt § 32 angiver. Här bli röstetalen alltså:

H—21 typ. (1, 2, 4)

E—1 (typ. 3).

H, som har största röstetalet, förklaras vald till ersättare för A.

Vad typ 3 angår, skulle, enär hithörande sedlar icke upptaga särskilda efterträdarenamn för A, röstvärdet ha tillgodoräknats det främsta lediga namnet för det ordinarie valet, om sådant namn funnits, men då så är icke förhållandet — D är redan vald till ledamot — tillföres gruppens röstvärde E, som står främst bland samtliga ersättarenamn (F. K. L. § 32).

Skulle även H avgå framtages ånyo de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnen tilldelades plats i ordningen (F. K. L. § 32), följaktligen de förenämnda A sedlarna (typerna 1—4), och förfares sedan på ovan angivet sätt. Rösttalen bli således:

K—21

E—1; och K förklaras vald i stället för den avgångne H.

Skall ersättare utses för B framtagas sedlarna typ 1 och typ 5 — de enda, som upptaga namnet B vid den sammanräkning, då namnet placerades — och rösttalen bli nu:

L—10

X—4; L förklaras vald i stället för den avgångne B.

Skall ersättare utses för D, (se sedelförteckningen sid. 6) få endast sedeltyperna 1, 2, 3 och 6 tagas i betraktande, enär dessa sedlar äro de enda, som gällde för namnet D vid den sammanräkning, då namnet placerades; sedlarna i typ 7; ehuru de upptaga namnet D, komma således icke i betraktande.

28. Skulle åter väljarna icke begagna sig av rätten att utse »personliga ersättare», utan avgiva valsedlar i samma form som hittills, få de 5 sedelgrupperna följande utseende:

1.	2.	3.	4.	5.
A.	A.	A.	A.	B.
B.	C.	D.	H.	X.
C.	D.	E.	K.	Y.
D.	H.	F.	Rösttal 1.	Rösttal 4.
H.	K.	Rösttal 1.		
K.	N.			
L.	O.			
M.	E.			
N.	F.			
O.	Rösttal 10.			
P.				
Q.				
Rösttal 10.				

Sammanräkningen för ersättare sker då efter alldeles samma grunder som förut (F. K. L. § 32). Skall ersättare utses för A, framtagas de sedlar som gällde för A, vid den sammanräkning då namnet tilldelades plats i ordningen, således de förutnämnda sedlarna typ 1—4 och sorteras efter sina främsta oplacerade namn. Man får då följande rösttal:

H—21 (typ 1, 2, 4)

E—1 (typ 3)

och H förklaras vald till ersättare för A.

Skulle även H avgå, framtagas ånyo samma A-sedlar och sorteras efter sina nu främsta oplacerade namn; den vars namn erhållit högsta rösttalet förklaras vald till ersättare för A (F. K. L. § 32); K blir alltså ersättare för A i stället för avgångne H.

Detta allt under förutsättning att sedlarna typ 1—4 icke berörts av tidigare ersättare-val. Antag t. ex. att ersättare först skall väljas för B; då framtagas sedlarna typ 1 och 5; på sätt förut visats blir H ersättare för B, eventuellt K, ifall H skulle avgå innan ersättareval för annan

ledamot ifrågakommer. Skall därpå företagas ersättareval för A, framtagas sedlarna typ 1—4; de behandlas på sätt ovan nämnts. Ersättare för A blir nu K, om han ej redan tagits inspråk för B i vilket fall L eller N, beroende på lotten, blir ersättare för A. Med andra ord, samma person kan komma att stå såsom efterträdare åt ett partis samtliga ordinarie representanter; huruvida han närmast är ersättare för A, B eller C, beror på vilkendera av dessa som först avgår. Här framträder tydligt skillnaden mellan det gamla och det senast medgivna sättet att rösta å ersättare.

Skulle valsedlar av såväl den gamla som den nya formen samtidigt förekomma, förfäres i överensstämmelse med ovanstående; vederbörande valsedlar sorteras efter sina vid valtillfället giltiga namn, giltighetsgrunden må nu vara den ena eller den andra. Den som erhållit det största röstetalet är vald till ersättare.

Kontroll.

29. En kontroll, att samtliga sedlar som gälla för ett visst ersättareval, även uttagits för valet, har man tydligen däri, att det rösttal, som för motsvarande »ordinarie» namnet finnes antecknat i c-kol. till den sammanräkning, där namnet placerades (resp. antecknat i 1:a sammanräkningskol.), måste vara lika med antalet uttagna sedlar och lika med summan av rösttalen för de namn, som gälla för ersättarevalet i fråga — sedlar som icke upptaga giltigt ersättarenamn givetvis medräknade. En sådan kontroll bör aldrig underlåtas.

Tillämpat på nu genomgångna ex. skall vid ersättarevalet för A antalet uttagna sedlar enligt kol. 1 i sammanräkningstab. sid. 18 vara = 22, och summan av rösttalen för E och H — de giltiga ersättarenamnen — också = 22. För B skall enligt samma tabell kol. 2 c antalet uttagna sedlar vara = 14, och summan av rösttalen för L och X också = 14.

C. Platsfördelning mellan partier, vilka framfört gemensamma kandidater.

30. Som bekant medgiver vår valmetod, den äldre såväl som den senast antagna, att skilda partier må kunna välja samma kandidat, i vilket fall den röstförbrukning valet föranleder, *fördelas* på de väljande partierna. Medgivandet har ytterst sällan utnyttjats under alla de år vi haft ett proportionellt valsystem, några få gånger vid de kommunala valen, och kunde därför måhända tyckas ha bort utelämnas i de nya metodbestämmelserna, såsom ju skedde i fråga om »den fria gruppen». Men i en metod av den fria typen kan man praktiskt taget icke med någon som helst verkan *förbjuda* olika partier att å sina valsedlar uppföra samma namn — detta är möjligt endast i metoder med officiell kandidatnominering — och följaktligen måste lagtexten innehålla föreskrifter, hur dylika gemensamma namn skola behandlas, i fall de händelsevis förekomma. Då, såsom ovan erinrats, sådana »händelser» tyckas inträffa endast vid kommunala val, och med hänsyn därtill att det nya beräknings sättet bereder en viss lättnad i förfarandet, kan vara skäl att här något närmare redogöra för behandling av gemensamma namn.

Med gemensamt namn förstås här och i det följande ett namn, som två eller flera partier upptagit på sådan plats i sina resp. valsedlar, att namnets bärare blir vald för vart och ett av dessa partier. Den omständigheten, att ovannämnda föreskrifter ytterst sällan kommit till användning, har föranlett, att det egentliga sammanräkningsarbetet allmänligen börjar med tillämpning av fördelningsregeln på de olika partiernas rösttal, såsom funnes inga gemensamma kandidater, som om någon uppdelning av röstförbrukning icke kunde ifrågakomma mellan skilda partier. Härmed får man visserligen genast från början veta, hur många platser varje parti i regeln erhåller, således även hur många namn, som behöva ordnas inom varje parti, och då namnens ordnande är det besvärligaste i hela räknearbetet, har det ju sin betydelse att härutinnan slippa från överloppsgärningar. Men i själva verket är detta sätt att använda fördelningsregeln icke »platsfördelning» i den mening lagtexten därmed förstår; den föreligger först när å blankett n:r 3 jämförelsetalen successivt uträknas och de förut ordnade namnen därvid införas å sina vederbörliga platser. Den vanliga förberedande tillämpningen av fördelningsregeln för att få veta antalet namn att ordna inom varje parti och företagen på det vanliga sättet ger ett riktigt resultat, om inga gemensamma namn förekomma, men ett oriktigt för de partier, som framföra sådana namn.

Och att så måste bli fallet är alldeles uppenbart. Om t. ex. 4 platser skola tillsättas och 4 namn ordnats, men 2 partier därvid placerat ett och samma namn, så ha i verkligheten endast 3 namn fått plats i ordningen och ännu ett namn måste därför tilldelas ordningsrum; på samma sätt om tre partier framföra ett gemensamt namn, eller två partier framföra 2 gemensamma namn, så måste 2 namn utöver sammanlagda antalet platser att tillsätta ordnas, o. s. v.

För *vilket* resp. vilka av de bidragande partierna denna så att säga »extra» platsfördelning skall ske, kan i allmänhet icke avgöras före namnplaceringen utan särskild undersökning, som knappast lönar sig, men man kan vidtaga ett försiktighetsmått, varigenom uttagandet av det eller de »extra» namn, som erfordras, väsentligen underlättas. Man torde väl alltid redan vid sedelsorteringen kunna se, vilka partier som framföra något gemensamt namn med utsikt att bli placerat, och givetvis måste det »extra» namn ett parti kan behöva för den »extra» platsfördelningen, bli det sista på partiets ordningslista. Man ordnar nu för varje parti så många namn som skulle behövts, om inga gemensamma förekommit, men innan man avslutar sammanräkningstabellen för ett parti, som antages skola gemensamt med annat tillsätta en plats, uttagas och sammanbuntas de valsedlar, på grund av vilka partiets sista namn i ordningen placerades, alltså de sedlar som skulle ha införts i nästa sammanräknings a-kol., om flera namn behövt ordnas. Men denna åtgärd bör vidtagas just i detta stadium; har namnplaceringen fortskridit så långt, att den börjats även för det andra av de två ifrågavarande partierna, kan man nog genast eller tämligen snart definitivt se, huruvida en gemensam kandidat skall bli vald, men då kan tillfället att utan ringaste besvär få fatt i det första partiets hithörande sedlar vara försuttet, och partiets samtliga sedlar ha hopblandats. I övrigt fortgår namnens ordnande och platsernas fördelning och besättande i vanlig ordning. När de ordnade namnen införts å sina vederbörliga platser i blankett n:r 3, utvisar fördelningstabellens jämförelsetal vid den »extra» platsfördelningen vilket parti, som får denna plats, och för vilket alltså ett »extra» namn skall ordnas. Man återgår då till detta partis tabell för namnens ordnande och verkställer en ytterligare sammanräkning, vilket går jämförelsevis lätt, då sedlarna för dess a-kol. redan äro avskilda och icke behöva utplockas från hela partiets hopblandade sedelmassa.

Till belysning av det nu sagda följa här nedan ett par ex.

Exempel 2.

31. Vid ett val, där 4 representanter skola utses, framträda två partier, n:r I med 2,100 röster och n:r II med 1,470 röster; vartdera partiet

skall alltså ha 2 platser. Sedelsorteringen förutsättes ha visat, att partierna antagligen skola få en gemensam plats, varför de valsedlar inom vardera partiet, på grund av vilka 2:a namnet i ordningen placerats, avskiljts från de resp. partiernas övriga. Kandidatnamnen ordnas på vanligt sätt och ordningen blir följande:

I—D. A.

II—D. K.

Platsfördelningen försiggår nu jämlikt F. K. L. § 31 och på sätt medanstående tabell utvisar.

Partier	1:a platsfördelningen		2:a platsfördelningen		3:e platsfördelningen		4:e platsfördelningen		5:e platsfördelningen	
	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I	—	<u>2,100</u>	2	1,050	1½	<u>1,400</u>	2½	840	—	<u>840</u>
II	—	1,470	—	<u>1,470</u>	1½	980	—	<u>980</u>	2½	588
Valda		D (gemens.)		D (gemens.)		A		K		B

1:a platsen tillfaller partiet I och besättes med partiets 1:a namn D, 2:a platsen går till partiet II och besättes med dess 1:a namn D. Vid 3:e platsfördelningen har vardera partiet alltså tillsatt ½ plats, de resp. delningstalen blir således 1½, d. v. s. de resp. rösttalen skola multipliceras med ⅔, varvid fås de jämförelsetal, tab. utvisar; platsen tillfaller följaktligen partiet I, som således nu har 1½ plats. Partiets delningstal vid 4:e platsfördelningen blir därför 2½, d. v. s. dess rösttal skall multipliceras med ⅔. Såsom av tabellen synes, erhåller vid 4:e platsfördelningen partiet II platsen, som besättes med K, partiets 2:a namn i ordningen och det sista av de hittills ordnade namnen. Ehuru 4 platsfördelningar nu verkställt ha dock endast 3 representanter valts, D, A och K; fördelningen måste således fortsättas för att få den 4:e vald. Vid 5:e platsfördelningen har partiet II 1½ plats, delningstalet således 2½. Partiet I får största jämförelsetalet och erhåller den plats, som skall tillsättas vid den erforderliga »extra» platsfördelningen; det är således bland detta partis kandidatnamn, som ytterligare ett skall uttagas. Man går följaktligen tillbaka till partiets sammanräkningstab. och utför ytterligare en sammanräkning med användande av de redan avskiljda A-

sedlarne. Härvid blir B placerad och platsen i fråga besättes alltså med B.

Exempel 3.

32. Ett val avser 8 platser, 3 partier uppträda, n:r I med 8,144 röster, n:r II med 4,863 röster, n:r III med 4,601 röster; partiet I beräknas således få 4 platser, vartdera av de övriga partierna 2 platser. Av sedelsorteringen antages framgå, att partierna I och III framföra ett gemensamt namn, vadan de valsedlar inom vartdera partiet, på grund av vilka 4:e resp. 2:a namnet placerats, avskiljas. Kandidatnamnen inom partierna ordnas sålunda:

I—A. B. C. D.

II—E. F.

III—A. G.

Platsfördelningen sker nu på enahanda sätt som i exempel 2 här ovan visas

Partier	1:a platsfördelningen		2:a platsfördelningen		3:e platsfördelningen		4:e platsfördelningen		5:e platsfördelningen	
	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I	—	<u>8,144</u>	2	<u>4,072</u>	—	<u>4,072</u>	1½	<u>5,429⅓</u>	2½	<u>3,257⅔</u>
II	—	<u>4,863</u>	—	<u>4,863</u>	2	<u>2,431½</u>	—	<u>2,431½</u>	—	<u>2,431½</u>
III	—	<u>4,601</u>	—	<u>4,601</u>	—	<u>4,601</u>	1½	<u>3,067⅓</u>	—	<u>3,067⅓</u>
Valda		A		E		A		B		C
		(gemens.)				(gemens.)				

Partier	6:e platsfördelningen		7:e platsfördelningen		8:e platsfördelningen		9:e platsfördelningen	
	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal	Delnings-tal	Jämförelse-tal
	12	13	14	15	16	17	18	19
I	3½	<u>2,326⅔</u>	—	<u>2,326⅔</u>	—	<u>2,326⅔</u>	4½	<u>1,809⅔</u>
II	—	<u>2,431½</u>	—	<u>2,431½</u>	3	<u>1,621</u>	—	<u>1,621</u>
III	—	<u>3,067⅓</u>	2½	<u>1,840⅔</u>	—	<u>1,840⅔</u>	—	<u>1,840⅔</u>
Valda		G		F		D		H

Såsom av tab. synes, företages en 9:e — en »extra» — platsfördelning, varvid platsen tillfaller partiet III, vars avskilda G-sedlar alltså framtagas för ordnande av ännu ett namn, och H blir partiets 3:e namn. Den vid 9:e platsfördelningen erhållna platsen besättes således med H.

Det kan förtjäna anmärkas, att vid här supponerade 2 fall av sammanslutning om en gemensam kandidat, den ytterligare plats, sammanslutningen medförde, i ena fallet gick till det större, i andra till det mindre av de två sammanslutna partierna.

I de nu genomgångna exemplen har antagits, att två partier framfört allenast ett gemensamt namn; naturligtvis är tänkbart, att flera sådana namn kunna framföras och vara fördelade på två eller flera partier. Att dylikt skall inträffa är dock av många skäl föga sannolikt, hädanefter om möjligt ännu mindre än förut, men det må emellertid framhållas, att platsfördelning och platsbesättande då skulle försiggå efter samma grunder som de ovan beskrivna. Man iakttagar endast, att alltjämt för varje parti, som event. kan beröras av en »extra» platsfördelning, hålla avskilda de sedlar, vilka då skulle införas i a-kol. vid nästföljande sammanräkning för partiet, således, om behövt, även i fråga om parti, som redan fått en dylik »extra plats».

ANDRA AVDELNINGEN.

Den nya valmetoden i praktisk tillämpning.

Inledning.

33. Då, såsom redan nämnts, de platser, vilka vid ett val skola tillsättas, fördelas mellan de vid valet framträdande partierna alldeles på samma sätt som förut, kommer här att huvudsakligen behandlas tillämpningen av det nya beräkningssättet för platstillsättningen inom partierna, med andra ord bestämmandet av den ordning, vari ett partis kandidater tilldelas de platser, partiet erhållit.

34. Bästa sättet att på kortaste tid inhämta, hur härvid skall tillgå och därjämte vinna nödig säkerhet, torde vara, att för varje exempel, som genomgås, utskryva de olika sedeltyperna i dess sedelförteckning — utskryva hjälpsedlar alltså — och med dessa sedlar verkligen företaga de omflyttningar, som föreskrivas, ävensom att förse sig med en sammanräkningsblankett nr 2 jämte tillhörande *Anvisningar för kommunala val* och verkligen utföra de räkneoperationer, som erfordras för namnens ordnande. Att studera exemplen enbart genom att »läsa innantill i boken», lämnar föga behållning och måste på det bestämdaste frånrådas.

Vidare förutsättes, att *samtliga* här meddelade exempel sålunda genomgås; de komplettera varandra i vissa avseenden.

35. Vid namnens ordnande enligt förut gällande bestämmelser hade man ofta att vid en sammanräkning söka de tidigare placerade namnen än här, än där å valsedeln. För att underlätta detta sökande och på samma gång genast kunna fastställa en sedels valör hade blivit ett allmänt bruk att sätta en »röd kråka» för varje placerat namn. Numera, då de placerade namnen alltid förekomma i ordning från toppen räknat, och en valsedel alltid tabellföres med sitt fulla röstvärde, är ej längre behöfligt att »sätta märken» å valsedlar, men naturligtvis gör en var i det fallet som han finner lämpligt.

36. Skulle räkningen för namnens ordnande behöva fortsättas å ny blankett, torde bli bekvämast att å den nya blankettens vänstra sida klippa bort t. o. m. 1:a sammanräkningskolumnen och stadigt fästa (hålst klistra) den återstående delen vid den redan utfyllda blanketten,

därvid iakttages, att rader med samma nummer noga passas samman. Härvid kan vara skäl att låta rad-n:na i högra kanten på den första blanketten stå kvar. Man får visserligen därigenom en extra kol. mellan skarvarna, men den torde icke vålla någon som helst olägenhet och medför den stora fördelen, att man vida lättare kan hålla reda på namnraderna i den tillfogade blanketten. Siffrorna i texten till de vidfästade sammanräkningskolumnerna ändras så, att de passa för den sammanräkning som avses. Härigenom kan blanketten visserligen bli rätt lång — för 2 hopfogade blanketter, alltså för 11 sammanräkningar med nödiga kol. bredder, över 1 meter — och om man så tycker, kan man naturligtvis gå till väga även på annat sätt, t. ex. ha den nya blanketten lös för sig, utföra räkning på samma blankett »i två våningar», om namnen ej äro för många, börja varje ny blankett med ett sammandrag av den föregående, o. s. v., men det vill synas, som skulle den föreslagna åtgärden bereda den största tryggheten och därjämte den största överskådligheten, särskilt i fråga om de rösttal, som i de olika a-kolumnerna kunna vara ett namn påförda.

Då full säkerhet i sistnämnda avseende är av största vikt för beräkning av jämförelsetal (jfr mom. 16), bör det *i varje fall* vara en undantagslös regel, att när sådan beräkning skall göras, först lägga en linjal, pappersremsa, eller dylikt under raden för vederbörande namn och ytterst noga efterse, vad i en var av namnets a-kolumner kan vara antecknat. Härtill tages sedan behörig hänsyn vid jämförelsetalets beräkning (jfr mom. 16). Vidare bör, om namn överföras till ny blankett, aldrig något namn flyttas från den n:r-rad, varå det utskrivits i den första blanketten, även om på grund av namnplacering, rader i den nya blanketten få stå tomma.

37. Slutligen må erinras, att allt arbete vid en röstsammanräkning måste noga kontrolleras, varje sedelsortering såväl som varje uträkning måste genomgå minst två gånger och av olika personer, som därvid arbeta var för sig, samtidigt eller efter varandra, beroende på omständigheterna; särskilt måste varje division kontrolleras genom moträkning medels multiplikation. Användes additionsmaskin, vilket är att anbefalla, om typantalet är stort, måste det vara en maskin, som trycker resultatet, så att man å den använda pappersremsan kan avläsa, såväl att maskinen i fråga verkligen var »tom», när arbetet började, som ock att de inslagna addenderna stämma med typernas rösttal; det ena som det andra måste noga kontrolleras. Användes divisionsmaskin, vilket väl alltid torde bli fallet, helst dylika maskiner numera äro mycket allmänna och kännedom om deras användning mycket spridd — åtminstone lär

man ej underlåta att maskinräkna så ofta divisorn består av mera än ett par siffror — är önskvärt, att det arbetas samtidigt med två maskiner, oberoende av varandra, och att resultaten undan för undan jämföras; eller ock måste maskinens resultat kontrolleras genom moträkning i omvänd ordning, en division således genom att multiplicera kvot med divisor, varvid, då divisionerna snart sagt aldrig gå jämt upp, hänsyn givetvis måste tagas till den rest, maskinen utvisar.

38. Vid användandet av divisionsmaskin kan ytterligare en omständighet vara värd att beakta. Vidstående fig. må antagas schematiskt framställa en maskin av »Brunnsviga»-typen, den här i landet väl mest använda. En division försiggår ju vanligen på det sättet, att först insättes dividenden på inställningsarmarna, alltså i avd. A., och överföres därpå till avd. C., den s. k. »sifferlådan»; därefter insättes divisorn i avd. A., och divisionen sker genom en serie vevningar bakåt. Resultatet, kvoten, avläses i avd. B., den s. k. »varvräknarn». När operationen är slutförd, kan å maskinen avläsas kvoten, resten och divisorn, men icke dividenden. Har denna i något avseende felaktigt inslagits, kan detta icke vid divisionens slut kontrolleras. En dylik kontroll likasom ett bekvämare tillvägagående uppnås genom att förfara i motsatt ordning, genom s. k. »omvänd division». Man inställer *divisorn* i avd. A. och vevar så många gånger *framåt* som erfordras för att få fram *dividenden* i avd. C. Siffrorna i avd. B. angiva kvoten, divisorn avläses i avd. A., dividenden i avd. C. Naturligtvis måste släden från början inställas så, att rätta *antalet* siffror erhållas i avd. B, men hänsyn härtill måste ju även tagas vid division på vanligt sätt.

	A.
B.	C.

När man vant sig vid detta »omvända» förfaringssätt, finner man det, som sagt, vida bekvämare än det gamla, men givetvis fordras en smula övning, och utan tillräcklig sådan är ingalunda skäl att i praktiken övergå från det en gång invanda sättet.

Val av landstingsmän.

Exempel 4.

39. Det i föreliggande ex. behandlade sedelmaterialet avlämnades på sin tid av partiet »Västra domsagans allmoge» vid ett landstingsmannaval i Stockholms läns Västra domsaga.

Sedan partiernas valsedlar sorterats och platsfördelningen mellan partierna beräknats, allt på vanligt sätt, befanns att partiet i fråga erhållit 4 platser. Förteckning å avlämnade valsedlar meddelas å sid. 37.

40. *Första sammanräkningen* börjar med att utfylla tabellens namnkolumn. För sådant ändamål underkastas sedelmaterialet (se sid. 37) en förberedande granskning i avsikt att bestämma, vilka namn, som böra införas i tabellen (anv. 1, se sid. 15). Härvid är icke nödvändigt att specificera en valsedels alla namn, under inga förhållanden flera från sedelns början räknat än partiet fått platser att tillsätta. Men även bland dessa namn kunna åtskilliga stundom behandlas tämligen summariskt; namn, som endast erhållit stänkröster, kunna bekvämligen redovisas i klump (anv. 1). Tillämpas detta på förevarande fall, så är ju tydligt, att även om den största sedelgruppen, nr 1, ensam skulle tillsätta alla fyra platserna, så skulle dock för sista platsen vara att tillgå något mera än 750 röster. Namn, om vilket med säkerhet kan förutses, att dess rösttal aldrig uppnår det angivna värdet, ha således inga som helst utsikter; sådana namn kunna därför behandlas gemensamt som ett slags »diverse-grupp». Men å andra sidan böra icke sammanföras så många sådana namn, att man riskerar få beräkna jämförelsetal för diversegruppen (anv. 1). Inträffar detta, måste påtagligen gruppen upplösas — eljes kan givetvis ej bestämmas, för *vilket namn* jämförelsetal skall beräknas — och ehuru en sådan upplösning icke är särskilt besvärlig, blir det dock än mindre besvärligt att var för sig redovisa så många av dessa namn »utan utsikter», att diversegruppen ej blir för stor. Redovisningen inskränker sig till att uppföra dessa namns rösttal i vederbörande c-kolumner, och det är en ytterst enkel procedur.

För att återgå till ex., så synes av sedelförteckningen å sid. 37, att namnet Hn aldrig kan få mer än 279 röster, C högst 142, B högst 293, K högst 44. Dessa namn kunna således sammanföras till en diverse-grupp, i den mån för dem gällande valsedlar förekomma. Även namnet W med sina 591 röster kan tydligen aldrig få plats, men då summan av de redan sammanförda namnens röster utgör 758 skulle, om därtill lades 591 röster för W, diversegruppen efter all sannolikhet bli så stor, att jämförelsetal behövde bestämmas och gruppen således måste upplösas. Det blir då vida bekvämare att redan från början redovisa namnet W för sig.

Då flera sedeltyper, vilkas namn påtagligen bli placerade, upptaga endast ett eller två namn vardera, antecknas i tabellens namnkolumn rubriken: »Utan namn» (anv. 1).

Namn-kolumnen i tab. sid. 37 utfylles alltså med hänsyn till nu framhållna synpunkter.

41. Det måste emellertid erinras, att om bildandet av en diversegrupp skall ha något värde och icke bara vålla oreda, måste man fört och säkert

kunna avgöra, att den icke tillkommit i strid mot föreskriften i anv. 10, d. v. s. man får ej riskera, att beräkning av jämförelsetal för diversegruppen vid någon sammanräkning blir erforderlig. Uppstår någon, även den minsta, tvekan om lämpligheten att till sagda grupp överföra något visst namn, är det ur alla synpunkter vida klokare att anteckna detta namn bland dem, som redovisas var för sig. Till följd av den absoluta rangordningen komma dylika »tveksamma» namn att vid sammanräkningarna göra mycket litet besvär.

42. Sedlarna ordnas efter sina första namn (anv. 2). Härvid fås de sedelgrupper med de rösttal kol. 1 utvisar. Rösttalen i kol. 1 summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal (anv. 3), således = 5,985. Det namn, som i kol. 1 har största rösttalet, tilldelas 1:a platsen i ordningen (anv. 3), alltså får L 1:a platsen. Namnet och dess jämförelsetal (här rösttal) understrykas, dess ordnings-n:r antecknas (anv. 9).

43. *Andra sammanräkningen.* Sedlarna, som bildade den grupp, vars första namn erhöll plats vid nästföregående sammanräkning, således L-gruppens sedlar, omsorteras efter de namn, som nu äro de främsta, sedan L placerats; de nya gruppernas rösttal införas i kol. 2 a å rad, som motsvarar gruppnamnet (anv. 4). Härvid erhållas de sedelgrupper med de rösttal, som kol. 2 a utvisar, således S-gruppen ... 3,426 (typerna 1—5), A-gruppen ... 34 (typ 6), o. s. v. Kol. 2 a summeras; summan skall vara lika med senast placerade namnets rösttal (anv. 5), således = 3,923. Vart och ett av de oplacerade namnens rösttal i kol. 1 lägges till motsvarande rösttal i kol. 2 a och de resp. summorna utföras i kol. 2 c (kol.-rubr.). Härvid fås för S ... 4,017, för A ... 34 o. s. v. på sätt kol. 2 c utvisar. Kol. 2 c summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal (anv. 5), således = 5,985.

Efterses om största rösttalet i kol. 2 c är mer än dubbelt så stort som det närmast största; så är fallet, och namnet S, som har detta största rösttal, tilldelas 2:a platsen i ordningen (anv. 6). Namnet understrykes, dess ordningsnummer antecknas (anv. 9).

44. *Tredje sammanräkningen.* Sedlarna, som bildade den grupp, vars främsta namn placerades vid nästföregående sammanräkning, således S-gruppens sedlar, omsorteras efter de namn, som nu äro de främsta, sedan S placerats, och de nya gruppernas rösttal införas i kol. 3 a å rad, som motsvarar gruppnamnet (anv. 4). Härvid fås en A-grupp med rösttalet 3,012 (typ 1), en Hd-grupp med rösttalet 71 (typ 3) o. s. v. Kol. 3 a summeras; summan skall vara lika med senast placerade namnets rösttal (anv. 5), således = 4,017. Vart och ett av de oplacerade

namnens rösttal i kol. 2 c lägges till motsvarande rösttal i kol. 3 a, och de resp. summorna utföras i kol. 3 c (kol.-rubr.). Härvid fås för A ... 3,046, för Hd ... 95, o. s. v. Kol. 3 c summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal (anv. 5), således = 5,985.

Efterses, om största rösttalet i kol 3 c är mer än 3 gånger så stort som det närmast största; så är icke fallet, varför jämförelsetal skall uträknas för det namn, vars rösttal är störst i kol. 3 c (anv. 7), således för A. För att kunna göra detta, måste man, såsom framgår av kol.-rubr. 3 d, känna platstalet för A i tredje sammanräkningen, vilket åter förutsätter kännedom om största jämförelsetalet i andra sammanräkningen (kol.-rubr. 3 b), men såsom synes, är sådant jämförelsetal icke uträknat. Här inträder det förhållande, som omförmäles i mom. 18 sid. 11: så snart ett eller flera namn placerats på grund av hjälpregeln och man sedan vid en följande sammanräkning behöver känna jämförelsetalet för ett namn, så måste jämförelsetal — och naturligtvis även därmed sammanhängande platstal — beräknas för varje enligt hjälpregeln placerat namn.

I föreliggande fall börja vi således med S i andra sammanräkningen; S-gruppens platstal fås enligt kol.-rubr. 2 b genom att dela gruppens rösttal i kol. 2 a med största jämförelsetalet i kol. 1; platstalet alltså

$$\frac{3,426}{3,923} = 0.87; \text{ nu fås jämförelsetalet för S genom att dela namnets rösttal i kol. 2 c med platstalet i kol. 2 b, ökat med 1 (kol.-rubr. 2 d), således jämförelsetalet } \frac{4,017}{0.87+1} = \frac{4,017}{1.87} = 2,148.12; \text{ jämförelsetalet understrykes (anv. 9). Platstalet för A-gruppen i tredje sammanräkningen är enligt kol.-rubr. 3 b gruppens rösttal i kol. 3 a, dividerat med största jämförelsetalet i kol. 2 d, således } \frac{3,012}{2,148.12} = 1.40. \text{ Innan jämförelsetalet för A kan beräknas, måste först efterses, om någon A-grupp har rösttal i föregående a-kolumner (anv. 7). Man finner då, att i kol. 2 a redovisas en A-grupp med rösttalet 34. Gruppens platstal i andra sammanräkningen måste således bestämmas (anv. 7). Detta blir i enlighet med kol.-rubr. 2 b = } \frac{34}{3,923}.$$

Det är utan vidare räkning tydligt, att 34 dividerat med 39 hundra och något mera icke kan uppgå till en hel hundra-del, och bråket skall alltså jämlikt anv. 8 tecknas 0.00. Nu kan jämförelsetalet för A uträknas; enligt kol.-rubr. 3 d blir det

$$\frac{3,046}{0.00+1.40+1} = \frac{3,046}{2.40} = 1,269.16. \text{ Men i kol. 3 c finnes ett rösttal, det för E, som är}$$

större än jämförelsetalet för A, alltså måste jämlikt anv. 7 jämförelsetal uträknas även för E. Kol. 3 a upptager icke rösttal för någon E-grupp, men vid undersökning av föregående a-kolumner för E visar sig, att en E-grupp har rösttal i kol. 2 a; det därå belöpande platstalet måste således uträknas (anv. 7), och är enligt kol.-rubr. 2 b lika med $\frac{32}{3,923}$.

Av skäl, som nyss anförts, kan bråket utan vidare tecknas 0.00. Jämförelsetalet för E blir alltså enligt kol.-rubr. 3 d lika med $\frac{1,433}{0.00+1} = 1,433$.

Detta jämförelsetal är större än det för A beräknade och större än vart och ett av de återstående rösttalen i kol. 3 c, följaktligen tilldelas enligt anv. 7 namnet E tredje platsen i ordningen. Namnet och dess jämförelsetal understrykas, dess ordningsnummer antecknas (anv. 9).

45. *Fjärde sammanräkningen.* De sedlar, som bildade den grupp, vars främsta namn erhöll plats vid tredje sammanräkningen, således E-gruppens sedlar, omsorteras efter de namn, som nu äro de främsta, sedan E placerats (anv. 4). Samtliga dessa valsedlar upptaga M såsom sitt främsta oplacerade namn — namnet L å samtliga sedlar tillhörande typ 13 anses obefintligt såsom redan placerat (F. Ldt. § 6 mom. 3) -- och gruppens rösttal, 1,433, införes i kol. 4 a å rad, som motsvarar gruppnamnet (anv. 4). Kol. 4 a summeras; summan skall vara lika med senast placerade namnets rösttal i kol. 3 c (anv. 5), således = 1,433. Vart och ett av de oplacerade namnens rösttal i kol. 3 c lägges till motsvarande rösttal i kol. 4 a, och resp. summor införes i kol. 4 c (kol.-rubr.). Härvid fås för A ... 3,046, för Hd ... 95, o. s. v. Kol. 4 c summeras; summan skall vara lika med partiets rösttal (anv. 5), således = 5,985.

Efterses, om största rösttalet i kol. 4 c är mer än 4 gånger så stort som det närmast största; så är icke fallet, varför enligt anv. 7 jämförelsetal skall uträknas för det namn, som har största rösttalet i kol. 4 c, alltså för A. Men A har icke fått något rösttillskott sedan nästföregående sammanräkning; den då utförda beräkningen kan alltså utan vidare transporteras till kol. 4 d och gälla såsom A:s jämförelsetal vid fjärde sammanräkningen. Det är för övrigt tydligt, att en förnyad beräkning i kol. 4 d måste ge samma resultat som den i kol. 3 d utförda. A:s rösttal i de resp. c-kol:na är ju detsamma, och detta tal skall divideras med summan av A-gruppernas resp. platstal+1, och divisorn blir alltså densamma som i tredje sammanräkningen; jämförelsetalet måste därför även bli detsamma. I kol. 4 c finnes emellertid ett rösttal, det för M, som är större än jämförelsetalet för A. Jämförelsetal för M

skall alltså uträknas, därvid platstal för M-gruppen i kol. 4 a först skall bestämmas (anv. 7). Platstalet för M-gruppen är enligt kol.-rubr. 4 b lika med gruppens rösttal i kol. 4 a, delat med största jämförelsetalet

i kol. 3 d, således $= \frac{1,433}{1,433} = 1.00$. Innan jämförelsetal för namnet M kan

beräknas, måste först efterses, om någon M-grupp har rösttal i föregående a-kol:r (anv. 7). Man finner då, att kol. 2 a redovisar en M-grupp med rösttalet 42. Gruppens platstal i andra sammanräkningen måste således bestämmas (anv. 7), och talet blir jämlikt kol.-rubr. 2 b

$= \frac{42}{3,923}$. Det är uppenbart, att 42, dividerat med 39 hundra och något

mera, blir mera än *en* hundradel, men aldrig kan uppgå till *två* hundradelar, och bråket skall alltså jämlikt anv. 8 tecknas 0.01. Jämförelsetalet

för M blir alltså enligt kol.-rubr. 4 d $= \frac{1,486}{0.01+1.00+1} = \frac{1,486}{2.01}$. Det är tyd-

ligem icke nödigt, att utföra denna division, då man på förhand kan se, att kvoten måste bli mindre än A:s jämförelsetal; man kan då bekvämligem hjälpa sig med ett s. k. gränsvärde (anv. 7). Proceduren tillgår så, att man i stället för den i kol. d tecknade divisionen tänker sig ett annat uttryck för en sådan, där kvoten blir något större, men där divisionen kan utföras genom en enkel huvudräkning. I kol. 4 d antecknas nu denna större kvot såsom jämförelsetal för namnet M men med tecknet

< framför talet, angivande att detta är större än exakta värdet av $\frac{1,486}{2.01}$.

Det är ju tydligt, att om ett visst i samma d-kolumn redan beräknat jämförelsetal är större än den nu antecknade kvoten, så måste det vara ännu större än den kvot, som exakt motsvarar den för namnet M tecknade divisionen, d. v. s. ännu större än namnets verkliga jämförelsetal. Den större kvoten erhålles genom att antingen något minska den antecknade divisorn eller något öka motsvarande dividend, eller göra båda delarna samtidigt. I föreliggande fallet kan man tänka sig, att t. ex.

divisorns decimaler borttagas och dividenden ökas till 1,500. $\frac{1,500}{2}$ blir

då ett något för stort men lätt uträknat värde för $\frac{1,486}{2.01}$, och leder till

det avsedda målet att visa, huru som jämförelsetalet för A, 1,269.16, måste vara betydligt större än M:s verkliga jämförelsetal. I detta fall är den tecknade divisionen lätt att även exakt utföra, men om M:s jämförelsetal i stället skolat tecknas exempelvis $\frac{1,486}{1.97}$, skulle divisionen ju

Förteckning

å valsedlar, avlämnade av partiet »Västra Domsagans Allmoge» vid val
av landstingsmän.

Typ nr	Rösttal	Typ nr	Rösttal
1. L. S. A. Hd W. D. ...	3,012	Transport	3,663
2. L. S. Hn	279	11. L. B.	251
3. L. S. Hd	71	12. L.	9
4. L. S. C.	37	13. E. L. M.	1,062
5. L. S. B.	27	14. E. M.	339
6. L. A. Hd	34	15. S. W.	591
7. L. Hd	24	16. M.	11
8. L. M.	42	17. B.	15
9. L. E. M.	32	18. K.	44
10. L. C.	105		59
Transport 3,663		Summa 5,985	

Tabell

utvisande kandidatnamnens ordnande inom partiet Västra Domsagans Allmoge.

Kandidaternas namn	Nam- nens ord- nings- num- mer	1:a samman- räkningen	2:a sammanräkningen				3:e sammanräkningen				4:e sammanräkningen			
			2 a	2 b	2 c	2 d	3 a	3 b	3 c	3 d	4 a	4 b	4 c	4 d
N		1												
1 L	1	3,923												1
2 S	2	591	3,426	$\frac{3,426}{3,923} = 0.87$	4,017	$\frac{4,017}{1.87} = 2,148.12$								2
3 A	4		34	$\frac{34}{3,923} = 0.00$	34		3,012	$\frac{3,012}{2,148.12} = 1.40$	3,046	$\frac{3,046}{2.40} = 1,269.16$			3,046	$\frac{3,046}{2.40} = 1,269.16$
4 Hd			24		24		71		95				95	4
5 E	3	1,401	32	$\frac{32}{3,923} = 0.00$	1,433				1,433	$\frac{1,433}{1.00} = 1,433$				5
6 M		11	42	$\frac{42}{3,923} = 0.01$	53				53		1,433	$\frac{1,433}{1,433} = 1$	1,486	$\frac{1,486}{2.01} < 750$
7 W							591		591				591	7
8 Div. namn		59	356		415		343		758				758	8
9 Utan namn			9		9				9				9	9
Summa		5,985	3,923		5,985		4,017		5,985		1,433		5,985	

Anm. De kursiverade siffrorna i kol. 2 b och kol. 2 d utmärka, att beräkningarna verkstälts vid en senare sammanräkning än den 2:a.

Errechnung

Einzelne Personen

Transport 3,000

Nr.	Name	Transport	Einzelne	Gesamt
1.	A. A. W. N.	3012		
2.	E. S. H.	379	11	390
3.	E. S. H.	47	12	59
4.	E. S. G.	37	13	50
5.	E. S. H.	37	14	51
6.	E. A. H.	34	15	49
7.	E. H.	31	16	47
8.	E. M.	42	17	59
9.	E. M.	32	18	50
10.	E. C.	102		
Summe		3,000		

Val av suppleant för landstingsman.

46. Sedan valet av landstingsmän avslutats, företages omedelbart därefter val av suppleanter, två för varje landstingsman, tillsatt av parti som erhållit endast en plats, en suppleant för varje annan landstingsman. Valet försiggår på sätt i F. Ldt § 8 mom. 1 stadgas.

Antag att vid det val, som i ex. 4 sid. 30 behandlas, röster avgivits av ytterligare två partier, Arbetarepartiet, som erhållit 2 platser, och Frisinnade, som erhållit 1 plats; de båda förstnämnda platserna ha besatts med O. resp. P., den senare med Q. Antag vidare att vid platsfördelningen ordningen mellan de valda blivit följande: *Exempel 4 b.*

L. S. O. E. P. A. Q.

För Q. skall nu utses två suppleanter och en för vardera av de övriga 6 landstingsmännen; första sammanräkningen skall göras för L. som är den först valda landstingsmannen. Hur en sådan sammanräkning försiggår, visas i mom. 27—28 sid. 20—21 och torde icke behöva ytterligare exemplifieras. Förrättningen fortgår i föreskriven ordning och antages lämna följande resultat:

till suppleant för L. har valts Hd.

» » » S. » » W.

» » » O. » » F.

» » » E. » » M.

» » » P. » » G.

» » » A. » » D.

» » » Q. » » X. och Y. i nu nämnd ordning.

Av den i mom. 29 omnämnda kontroll framgår, att vid val av suppleant för L. uttagas 3,923 sedlar (se kol. 1 tab. sid. 37), för S. 4,017 sedlar (se kol. 2 c), för E. 1,433 sedlar (se kol. 3 c), för A. 3,046 sedlar (se kol. 4 c). Kontrollen å ersättarenamnens rösttal ställer sig som följer (jfr sedelförteckning och tab. sid. 37):

för L.	för S.	för E.	för A.
Hd. — 3,141	W. — 3,603	M. — 1,433	D. — 3,012
Hn. — 279	— 279	—	—
C. — 142	— 37	—	—
B. — 278	— 27	—	—
M. — 74	— —	—	—
Utan namn — 9	— 71	—	34
Summa 3,923	4,017	1,433	3,046

Såsom synes överensstämma de resp. rösttalssummorna för suppleantanmen med rösttalen för de motsvarande ordinarie namnen.

Därefter skall, särskilt för varje landstingsman, bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna från det parti, för vilket han valts, skola i hans ställe inkallas. Hur härvid skall tillgå, föreskrives i F. Ldt § 8 mom. 2.

De enligt ovanstående valda suppleanterna skola alltså inkallas i följande ordning:

- för L. — Hd. W. M. D.
- » S. — W. Hd. M. D.
- » O. — F. G.
- » E. — M. Hd. W. D.
- » P. — G. F.
- » A. — D. Hd. W. M.
- » Q. — X. Y.

Val av stadsfullmäktige.

47. Det såsom exempel använda sedelmaterialet avlämnades av partiet »De Moderata» vid ett stadsfullmäktigval i Djursholm, därvid partiet erhöi 7 platser. *Exempel 5.*

Det torde icke vara behöfvligt att i detalj vidare beskriva, huru en röstsammanräkning tillgår, då sådant skett vid de båda föregående exemplen och tabellens kol.-rubriker jämte tillhörande »Anvisningar» lära giva all den ledning, som erfordras för verkställande av namnens ordnande såväl här som vid de följande exemplen.

Däremot kan ju vara skäl något redogöra för den förberedande granskning sedelmaterialet (se förteckningen sid. 43) bör underkastas i och för utfyllandet av tabellens namnkolumn (anv. 1). Härvid framgår, att enligt förteckningen består sedelmaterialet huvudsakligen av två större grupper, typ 1—6 och typ 15—20. Med undantag av ett namn i vardera gruppen äro namnen i övrigt desamma inom båda, ehuru ordningen är något olika. Då dessa båda gruppers sammanlagda rösttal utgör 8,597 och partiets hela rösttal är 9,839; då vidare 7 platser skola tillsättas och då slutligen även de övriga valsedlarna, fränsett några få, som alls icke kunna inverka, upptaga å sina 3 à 4 främsta ordningsrum samma namn, som uppförts i något av de båda större sedelgruppernas 7 främsta ordningsrum, så är påtagligt, att partiets övriga namn kunna redovisas gemensamt. Även här synes mycket antagligt, att ett par namn, L och N, av de 9, som alltså skulle införas i kol. N, kunde ha förts till diversegruppen, men hellre än att öda tid på en undersökning av den saken, böra dessa namn redovisas var för sig, det är betydligt enklare och mera praktiskt (anv. 1). Sedelförteckningen ger ingen direkt anledning att i kol. N införa rubriken »Utan namn», men det går vida fortare att införa rubriken än att undersöka om den är behöfvlig (anv. 1). Röstsammanräkningen fortgår sedan på sätt förut visats (se tab. sid. 43).

Förteckning

å valsedlar, avlämnade av partiet »De Moderata» vid val av stadsfullmäktige i Djursholm.

Typ nr	Rösttal	Typ nr	Rösttal
1. A. B. C. D. E. F. G. H. J. K. L. M.	5,437	15. A. D. G. F. L. N. B. H. C. E. M. J.	1,481
2. A. B. C. D. E. F. G. H. P. K. L. Q.	44	16. A. D. G. F. L. N. B. H. C. E. M.	40
3. A. B. C. D. E. F. G. J. K.	68	17. A. D. G. F. L. N. B. H. C. E. M.	164
4. A. B. C. D. E. F. G. H. J.	63	18. A. D. G. F. L. N. B. H. C.	80
5. A. B. C. D. E. F. G. H.	270	19. A. D. G. F. L. N. B. H.	89
6. A. B. C. D. E. F. G.	339	20. A. D. G. F. L. N. B.	522
7. A. B. C. E. F. G. H. J. K. L. M.	40	21. A. D. G. F. L. N.	202
8. A. B. C. D. E. F.	36	22. A. D. G. N. B.	163
9. A. B. C. N. E. F. G. H. J. B. L. M.	33	23. A. F. G. Q. B. L. C.	40
10. A. C. D. E. F. G. H. J. K. L. M.	80	24. G. N.	40
11. A. C. D. E. F. J. K.	40	25. N. J. A. B. C. D.	80
12. A. C. D. E. F. J.	23	26. E. F. G. H. K. L. M.	82
13. A. C. F. G. L. A. G. C. D. E. F. H. J. K. L. M.	20	27. J. K. L. M. J. K. J. H.	40 72 145 40
	66	29. J. 30. H.	379
		Summa	9,839

Transport 6,559

Tabell

utvisande kandidatnamnens ordnande inom partiet »De moderata».

Kandidaternas namn	Namnens ordningsnummer	1:a sammanräkningen	2:a sammanräkningen				3:e sammanräkningen				4:e sammanräkningen				5:e sammanräkningen				6:e sammanräkningen				7:e sammanräkningen			
N		1	2 a	2 b	2 c	2 d	3 a	3 b	3 c	3 d	4 a	4 b	4 c	4 d	5 a	5 b	5 c	5 d	6 a	6 b	6 c	6 d	7 a	7 b	7 c	7 d
1 A	1	9,340																								
2 B	2		6,330	$\frac{6,330}{9,340} = 0.67$	6,330	$\frac{6,330}{1.67} = 3,790.41$																				
3 C	3		163	$\frac{163}{9,340} = 0.01$	163		6,330	$\frac{6,330}{3,790.41} = 1.67$	6,493	$\frac{6,493}{2.68} = 2,422.76$																
4 D	4		2,741	$\frac{2,741}{9,340} = 0.29$	2,741				2,741	$\frac{2,741}{1.29} = 2,124.80$	6,400	$\frac{6,400}{2,422.76} = 2.64$	9,141	$\frac{9,141}{3.93} = 2,325.95$												
5 E	5										40	$\frac{40}{2,422.76} = 0.01$	40		6,400	$\frac{6,400}{2,325.95} = 2.75$	6,440	$\frac{6,440}{3.76} = 1,712.76$								
6 F	6		40	$\frac{40}{9,340} = 0.00$	40				40		20	$\frac{20}{2,422.76} = 0.00$	60						6,440	$\frac{6,440}{1,712.76} = 3.76$	6,500	$\frac{6,500}{4.76} = 1,365.54$				
7 G	7	40	66	$\frac{66}{9,340} = 0.00$	106				106				106		2,741	$\frac{2,741}{2,325.95} = 1.17$	2,847	$\frac{2,847}{2.17} = 1,311.98$			2,847	$\frac{2,847}{2.17} = 1,311.98$	6,401		9,248	
8 L																										
9 N		80			80				80		33		113				113				113			113		
10 Div. namn		379			379				379				379				379				379		63		442	
11 Utan namn																						36		36		
Summa		9,839	9,340		9,839		6,330		9,839		6,493		9,839		9,141		9,839		6,440		9,839		6,500		9,839	

Anm. De kursiverade siffrorna i kol. 2 b, 2 d, 4 b, 4 d utmärka att beräkningarna verkställdts vid senare sammanräkningar än den 2:a resp. den 4:e.

Tabell									
Innehåll					Förbruk				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Porteckning									
Innehåll					Förbruk				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Val av efterträdare för stadsfullmäktig.

48. Då stadsfullmäktig avgår, utses efterträdare, och tillgår härvid på sätt i F. K. S. § 28 mom. 2 säges. Tillämpat på ex. 5 och under antagande att F. vore den förste av de valde som avgått, skulle hans efterträdare ha blivit H., såsom synes av nedanstående uträkning ((jfr sedelförteckning och tab. sid. 43). *Exempel 5 b.*

H.....	5,934
J.....	131
L.....	20
Q.....	40
Utan namn	375

Summa 6,500

Hade de avgivna valsedlarna, alla eller till största delen, varit av den form, som lagarna av den 9 juni 1922 medgiva, skulle förmodligen utgången blivit en annan och icke heller varit beroende av vem som först avgått.

RECEIVED
JAN 10 1891
JAN 10 1891

1	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
2	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
3	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
4	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
5	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
6	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
7	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
8	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
9	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
10	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
11	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
12	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
13	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
14	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
15	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
16	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
17	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
18	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
19	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
20	A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

Förteckning			
å valsedlar avlämnade vid val av kommunalfullmäktige i Fresta kommun.			
Partibeteckning: »Samlingslistan».			
Typ nr	Rösttal	Typ nr	Rösttal
1. A. B. C. D. E. F. G.		Transport	2 88
H. J. K.	20	8. B. C. D. E. L. G.	
2. A. B. C. D. E. F. G.		H.	1
H. L.	2	9. B. C. D. E. G. H. ...	1
3. A. B. C. D. E. F. G. H.	1	10. B. C. D. E. L. G. H.	
4. A. B. C. D. E. G. H.		K.	1
J. K.	53	11. B. C. D. E. G. H. K.	1
5. A. B. C. D. E. G. H.	1	12. B. C. D. E. G. H. K.	1
6. A. B. C. D. E. L. G.		13. B. C. D. F. G. H. K.	2
H. J. K.	11 88	14. B. D. E. G. H. J. K.	2 11
7. B. C. D. E. F. G. H.		15. C. G. H. J. K.	4
J. K.	2	16. J. K.	4
Transport		Summa	
2 88		107	

Tabell																																										
utvisande kandidatnamnens ordnande inom partiet »Samlingslistan».																																										
Kandidaternas		1:a sammanräkningen		2:a sammanräkningen				3:e sammanräkningen				4:e sammanräkningen				5:e sammanräkningen				6:e sammanräkningen				7:e sammanräkningen				8:e sammanräkningen				9:e sammanräkningen				10:e sammanräkningen						
Namn	Örangs-Nr																																									
1	A	1	88		2a	2b	2c	2d	3a	3b	3c	3d	4a	4b	4c	4d	5a	5b	5c	5d	6a	6b	6c	6d	7a	7b	7c	7d	8a	8b	8c	8d	9a	9b	9c	9d	10a	10b	10c	10d		
2	B	2	11	88		88 88=1	99	99 2=49.60																																		
3	C	3	4				4		97	97 49.60=1.95	101	101 2.95=34.22																														
4	D	4							2	2 49.60=0.04	2		97	97 34.22=2.83	99	99 3.87=25.68																										
5	E	5											97	97 25.68=3.79	97	97 4.79=20.25																										
6	F	8											2	2 25.68=0.07	2		25	25 20.25=1.23	27	27 2.30=11.73					27	27 2.30=11.73			27	27 2.30=11.73												
7	G	6											4	4 34.22=0.11	4		59	59 20.25=2.91	63	63 4.02=15.67																						
8	H	7																			63	63 15.67=4.02	63	63 5.02=12.54																		
9	I	4					4				4												4						59	59 12.54=4.70	63	63 5.70=11.05	22	22 11.73=1.37	85	85 7.57=11.22						
10	K	10																											2	2 12.64=0.15	2		2	2 11.73=0.17	4			85	85 11.22=7.57	89	89 8.89=10.04	
11	L																				13	13 20.25=0.64	13				13	13 1.64=7.92					13	13 1.64=7.92	2	2 11.73=0.17	15	15 1.81<10.00			15	15 1.81=8.28
12	Utan namn																												2					1		3				3		
	Summa		107	92			107		99		107		101		107		99		107		97		107		63		107		63		107		27		107		85		107			
Anm. De kursiverade siffrorna utmärka, att beräkningarna verkställdts vid senare sammanräkning än den, vari dessa siffror förekomma.																																										

Val av efterträdare för kommunalfullmäktig.

52. Ett sådant val försiggår i alla avseenden på samma sätt som val av efterträdare för avgången stadsfullmäktig, och torde därför icke behöva här särskilt exemplifieras.

Val av afstämningen för 1900

22. Ett förslag till ändring af stadg. 10. §. om val af medlemmar för styrelsen för att förbättra valsystemet. Beslutades att förslaget tillvaldes.

Statens offentliga utredningar 1922.

Systematisk förteckning.

(Siffrorna inom parentes hänvisa till den kronologiska förteckningen för januari—mars 1922.
Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska
förteckningen från och med april 1922.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fängvård.

- Förberedande utkast till strafflag. Förmögenhetsbrotten. 2. (17)
Lekmannaelementets användande inom civilprocessen. (25)
Betänkande rörande internering av farliga återfallsförbrytare. (26)

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- 1921 års pensionskommittés betänkande. 1. (10)
Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. [1]
Statistiksakkunnigas betänkande. 1. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken m. m. [15]

Kommunalförvaltning.

- Städernas skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. (3)
Kommunalförfattningsakkunnigas betänkande. 3. (15) Bilaga till d:o. (16)
Om röstsammanräkning vid kommunala val. [21]

Statens och kommunernas finansväsen.

- Betänkande angående tillverkning och beskattning av malt-drycker. (11)
Utlåtande angående kontrollen över sockertillverkningen. (13)
Tull- o. traktafkommitténs utredningar o. betänkanden. 8. Valutafrågan. (19) 9. Järnvägsfrakternas reglering. (21) 10. Åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (34)
Utredning angående ett svenskt statslotteri. (24)

Politi.

Socialpolitik.

- Utredning och förslag angående vården av blinda. (30)
Byggnadsarbetarsakkunnigas bet. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten. [2]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

- Betänkande med förslag till livsmedelslag. (4) Bihang 1 till d:o. (5) Bihang 2 till d:o. (6)
Patentlagstiftningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. [9]
Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. [14]
Mellanhandssakkunnigas betänkande. [20]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Betänkande angående förvaltningen av kronans jordbruksdomäner. (2)
Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag ang. rätt att förvärva och besitta fast egendom. (8)
Betänkande rörande fiskerinärings främjande. [7]
Om lappskattelandsinstitutet. [10]
Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågeltskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. [16]

Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919—1920. [18]

Betänkande med förslag ang. arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. [19]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande ang. statens övertagande av förädlingsverksamheten betr. avkastningen från statens skogar. (28)

Industri.

Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. [4]

Handel och sjöfart.

Betänkande rör. lönerreglering vid lots- och fyrstaten. (20)

Kommunikationsväsen.

- Betänkande om ostkustbanan. (18)
Järnvägsstyrelsens yttrande över d:o (23)
Ostkustbanekommitténs promemoria med anledning av järnvägsstyrelsens yttrande. (27)
Järnvägsstyrelsens erinringar med anledning av Ostkustbanekommitténs promemoria. (31)
Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april och 5 maj 1922. [3]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Skolkommissionens betänkande. 1: 1—2. Grunder för en ny läroverksorganisation. (33) 2. Historiska översikter m. m. (29) 3. Statistiska utredningar. (32) 4. Det högre skolväsendet i utlandet. (1)
Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. (7)
Betänkande ang. Chalmerska institutets omorganisation. (12)
Ordnamen i Värmlands län. 7. (22)
Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation i Skåne. [5]
Utredning ang. statsunderstöd för idrottens främjande. [8]
Betänkande med förslag till lag ang. kulturminnesvård. 1. Historik etc. samt bilagor. [11] 2. Förslag och motiv. [12]
Högskolornas löneregeringskommittés betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. [13]
Betänkande och förslag rörande det akademiska beföringsväsendet. [17]

Försvarsväsen.

- Utredning rörande understöd åt ånkor efter manskap vid armén och marinen. (9)
Betänkande angående officerskårens vid flottan rekrytering och utbildning. (14)
Tillägg till bet. betr. förrädsverksamheten vid marinen. [6]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

850-23
3